

อุปสรรคและปัญหาในการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ย

ภายใต้หลักการภาษีอากรที่ดี* การจัดเก็บภาษีควรพิจารณาตามหลักความสามารถของผู้เสียภาษี (ability to pay) อันเป็นเหตุผลพื้นฐานให้มีการแบ่งแยกเงินได้ออกเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อเสียภาษีแตกต่างกัน ดังนั้น กรณีที่เงินได้ประเภทเดียวกันเสียภาษีต่างกันจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในแนวนอน (horizontal equity) กล่าวคือ ผู้เสียภาษีที่มีความสามารถเท่ากันควรเสียภาษีเท่ากัน หรืออีกนัยหนึ่งบุคคลที่อยู่ในภาวะแวดล้อมเดียวกันควรเสียภาษีเท่ากัน และความไม่เป็นธรรมในแนวตั้ง (vertical equity) กล่าวคือ ผู้เสียภาษีที่มีความสามารถต่างกันควรเสียภาษีต่างกัน หรืออีกนัยหนึ่งบุคคลที่อยู่ในภาวะแวดล้อมต่างกันควรเสียภาษีแตกต่างกัน ดังนั้น กรณีที่ยึดหลักสาระของดอกเบี้ยเป็นภาวะแวดล้อมแล้ว ผู้เสียภาษีที่มีเงินได้ประเภทเดียวกับดอกเบี้ยหรือลักษณะเดียวกับดอกเบี้ยควรเสียภาษีเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การจัดเก็บภาษีของประเทศไทยในปัจจุบันนำรูปแบบสัญญาทางกฎหมายมาเป็นภาวะแวดล้อม ส่งผลให้กรณีที่เป็นสัญญาต่างรูปแบบจะเสียภาษีแตกต่างกัน ซึ่งความเหมาะสมในการจัดเก็บภาษีจะต้องพิจารณาถึงการจัดเก็บภาษีที่ใช้ในปัจจุบันเปรียบเทียบกับการจัดเก็บภาษีในรูปแบบอื่น ๆ โดยผู้เขียนทำการเปรียบเทียบการจัดเก็บภาษีระหว่างการจัดเก็บภาษีโดยใช้รูปแบบสัญญาทางกฎหมายภายใต้ระบบกฎหมายไทย และการใช้สาระของเงินได้ในการจัดเก็บภาษีภายใต้ระบบกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างในการรับรู้รายได้ ปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามระบบกฎหมายดังกล่าว ซึ่งผู้เขียนกล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ข้างต้น อย่างไรก็ตาม ในบทนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดเก็บภาษีโดยใช้รูปแบบสัญญาทางกฎหมายภายใต้ระบบ

สถาบันนวัตกรรมการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* หลักการภาษีอากรที่ดี Adam Smith ได้วางหลักเกณฑ์ของภาษีอากรที่ดีไว้ 4 ประการ ดังนี้ คือ หลักความเป็นธรรม (Equity) หลักความแน่นอน (Certainty) หลักความสะดวก (Convenience) และหลักประหยัด (Economy) - สนใจศึกษาเพิ่มเติมโปรดอ่าน ดร. ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล, "กรอบความคิดทางสังคมวิทยาและรูปแบบภาษี" รวมบทความเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์ ประยูร กาญจนดุล, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : 172-182

กฎหมายไทย ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นจากบทบัญญัติดังกล่าว ซึ่งผู้เขียนจะทำการพิจารณา โดยอ้างอิงกับหลักการภาษีอากรที่ดี

ก่อนที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยให้ครอบคลุมถึงเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิด เงินได้ซึ่งมีสาระเป็นดอกเบี้ย เช่น ดอกเบี้ยจากการชำระหนี้ล่าช้า (supplier credit) ดอกเบี้ยแฝงตามสัญญาเช่าซื้อ สัญญาลิสซิ่ง และสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ ไม่ถือเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ย อันเป็นการจัดเก็บภาษีตามรูปแบบสัญญาทางกฎหมาย แต่ก่อให้เกิดปัญหาเนื่องจากมิได้เป็นการจัดเก็บภาษีตามรูปแบบสัญญาเดียวกัน

อย่างไรก็ดี การจัดเก็บภาษีตามรูปแบบสัญญาทางกฎหมายดังกล่าวไม่สามารถจัดเก็บภาษีได้ครอบคลุมเงินได้ที่มีสาระของดอกเบี้ยทั้งหมด ดังนั้น จึงมีการออก พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากรฉบับที่ 29 เพิ่มเติมนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยให้ครอบคลุมถึงเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิด อันเป็นรูปแบบสัญญาที่ครอบคลุมเงินได้ที่มีสาระของดอกเบี้ยทั้งหมด ทั้งนี้ เป็นการใช้สาระของดอกเบี้ยเป็นภาวะแวดล้อมในการกำหนดภาวะภาษีอย่างใดก็ตาม หากพิจารณาในแง่หลักความสามารถแล้วจะเห็นถึงความไม่สอดคล้องกันของหลักการจัดเก็บภาษี เนื่องจากผู้เสียภาษีที่มีเงินได้ที่มีสาระของดอกเบี้ยเช่นเดียวกันเสียภาษีแตกต่างกัน เช่น ผู้มีเงินได้ตามสัญญาเช่าซื้อ สัญญาลิสซิ่ง และสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ กับเงินได้ประเภทดอกเบี้ย นอกจากนี้ ยังมีข้อที่น่าสังเกตว่าการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวมิได้เป็นการแก้ไขการจัดเก็บภาษีเงินได้ทั้งระบบ ดังนั้น เงินได้จึงอาจถูกจัดเก็บภาษีตามนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีได้มากกว่าหนึ่งประเภท เนื่องจากเงินได้ลักษณะใดลักษณะหนึ่งอาจเป็นเงินได้ตามรูปแบบสัญญามากกว่าหนึ่งประเภท สถานการณ์ดังกล่าวจะก่อให้เกิดปัญหาในการตีความ ความไม่แน่นอนในการจัดเก็บภาษี ตลอดจนความไม่เป็นธรรมที่จะเกิดกับผู้เสียภาษีที่มีเงินได้ลักษณะเดียวกัน ซึ่งผู้เขียนจะวิเคราะห์ให้ทราบต่อไป

4.1 ผลกระทบจากการเลือกใช้รูปแบบสัญญาทางกฎหมายในการจัดเก็บภาษีเงินได้

4.1.1 ความแตกต่างทางรูปแบบสัญญาทางกฎหมาย

รูปแบบสัญญาทางกฎหมายที่ก่อให้เกิดเงินได้ประเภทดอกเบี๋ย ได้แก่ สัญญากู้ยืมเงินเป็นสัญญาที่บุคคลหนึ่งเรียกว่าผู้ให้กู้ตกลงให้บุคคลอีกบุคคลหนึ่งเรียกว่าผู้กู้ทำการกู้ยืมเงิน สัญญาฝากเงินเป็นสัญญาฝากทรัพย์ที่ผู้ฝากสามารถนำทรัพย์ที่รับฝากออกใช้สอยได้โดยไม่ต้องจำเป็นต้องคืนทรัพย์สินเดียวกับที่รับฝากแต่ต้องคืนให้ครบจำนวน และสัญญาขายลดตัวเงินเป็นสัญญาซึ่งผู้ขายนำตราสารหน้ออกขายในราคาที่ต่ำกว่าราคาไถ่ถอน สัญญาทั้งสามประเภทดังกล่าวจะมีรูปแบบสัญญาทางกฎหมายที่แตกต่างกัน แต่จะมีสาระของสัญญาเช่นเดียวกัน กล่าวคือ มีสาระเป็นค่าตอบแทนจากการที่บุคคลหนึ่งกู้ยืมเงินของอีกบุคคลหนึ่งเช่นเดียวกัน (สาระของดอกเบี๋ย) ดังนั้น จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าประมวลรัษฎากรถูกกำหนดโดยใช้เกณฑ์รูปแบบสัญญาทางกฎหมายในการแบ่งแยกเพื่อจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี๋ยอย่างแท้จริง เพราะสัญญาต่างรูปแบบกันไม่ได้เสียภาษีแตกต่างกันตามหลักความสามารถ

นอกจากนี้ เหตุที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี๋ยตามประมวลรัษฎากรให้ครอบคลุมถึงเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี๋ย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิด ซึ่งเป็นการจัดเก็บภาษีโดยยึดรูปแบบสัญญาทางกฎหมายที่ก่อให้เกิดเงินได้ที่มีสาระของดอกเบี๋ยทั้งหมดในการกำหนดขอบเขตของนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษี ดังนั้น เงินได้ประเภทดอกเบี๋ยในปัจจุบันจึงไม่จำกัดอยู่ที่รูปแบบสัญญาทางกฎหมายจากการให้กู้ยืมเงิน แต่เป็นรูปแบบสัญญาที่มีสาระของค่าตอบแทนจากการใช้เงินทุกชนิด เช่น สัญญาขายลดหนี้ อย่างไรก็ตาม สัญญาที่มีดอกเบี๋ยแฝงอยู่ เช่น สัญญาเช่าซื้อ สัญญาซื้อขายผ่อนชำระ และสัญญาสิทธิซึ่ง ซึ่งมีสาระของค่าตอบแทนจากการใช้

* สัญญาขายลดหนี้ เป็นรูปแบบของสัญญาซื้อขายที่ผู้ขายมุ่งที่จะกู้ยืมปัจจุยทุนจากผู้ซื้อลดหนี้ ค่าตอบแทนจากการซื้อลดหนี้จึงเป็นค่าตอบแทนจากการให้บุคคลอื่นยืมปัจจุยทุนของผู้ซื้อซึ่งตามคำพิพากษาศักฎีกาที่ 966/2540 วินิจฉัยว่าส่วนต่างจากราคาของสิทธิเรียกร้องที่ผู้ซื้อได้จากการซื้อลดหนี้คือดอกเบี๋ย

เงินของบุคคลอื่นก็ควรที่จะได้รับการจัดเก็บภาษีในลักษณะเดียวกัน แต่การจัดเก็บภาษีในปัจจุบันกลับมีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว กล่าวคือ มิได้มีการจัดเก็บภาษีเงินได้ตามสัญญาเช่าซื้อและสัญญาลิสซึ่งเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ย เนื่องจากรูปแบบสัญญาที่แตกต่างจากรูปแบบสัญญากู้ยืม นอกจากนี้ยังมีการจัดเก็บภาษีเงินได้ตามสัญญาซื้อขายผ่อนชำระในบางกรณีเท่านั้นเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ย กล่าวคือ เฉพาะกรณีที่ผู้ขายเป็นนิติบุคคลต่างประเทศมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทย

สัญญาเช่าซื้อถ้าพิจารณาจากสาระจะเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์มุ่งในการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน มิใช่การใช้สอยทรัพย์สินนั้นอย่างเดียวนอกจากนี้ การที่ผู้ให้เช่าซื้อให้ผู้เช่าซื้อครอบครองและใช้สอยทรัพย์สินตามสัญญาอย่างเป็นเจ้าของก่อนที่ผู้เช่าซื้อจะทำการชำระราคาค่าทรัพย์สินหมด เท่ากับผู้ให้เช่าซื้อให้ยืมปัจจัยทุนในการจัดหาทรัพย์สิน โดยผู้เช่าซื้อจะทำการชำระคืนปัจจัยทุนให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อในภายหลัง ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์ เงินจะมีค่าเสียโอกาสของการไม่ได้ใช้ของเจ้าของทรัพย์สิน ผู้ให้เช่าซื้อจึงคิดค่าตอบแทนจากการให้ยืมปัจจัยทุนของตน ซึ่งถือเป็นดอกเบี้ยในทางเศรษฐศาสตร์ ยิ่งไปกว่านั้นหากวิเคราะห์ตามหลักการเงิน ซึ่งถือหลักค่าของเงินตามเวลา เงินที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับจากผู้เช่าซื้อในเวลาหลังจากที่ผู้ให้เช่าซื้อควรจะได้รับ (ในขณะที่ผู้เช่าซื้อเช่าซื้อทรัพย์สิน) ซึ่งสามารถนำไปหาประโยชน์ได้จึงมีค่าของเงินตามเวลาเช่นกัน ค่าตอบแทนที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับจากผู้เช่าซื้อนอกเหนือจากราคาทรัพย์สินจึงเป็นดอกเบี้ยทางการเงิน และตามหลักการบัญชีรับรู้รายได้ค่าเช่าซื้อเป็นเงินได้จากการขายทรัพย์สินส่วนหนึ่ง และดอกผลเช่าซื้อซึ่งคิดจากจำนวนเงินที่ค้างชำระต่อกิจการอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งจะไม่แตกต่างจากการรับรู้ดอกเบี้ยจากสัญญากู้ยืมเงิน สัญญาฝากเงิน และสัญญาซื้อลดตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ ในอีกด้านหนึ่งถ้าพิจารณาในแง่รูปแบบ สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาเช่าผนวกกับคำมั่นว่าจะขายทรัพย์สิน มิใช่รูปแบบสัญญากู้ยืมเงิน ดังนั้น เงินได้จากสัญญาเช่าซื้อจะถูกรับรู้เป็นเงินได้จากการขายทรัพย์สินตามมาตรา 40 (8) เงินได้จากธุรกิจการพาณิชย์

สัญญาลิสซึ่ง โดยทั่วไปจะแบ่งเป็นสัญญาลิสซึ่งแบบเช่าดำเนินงาน และสัญญาลิสซึ่งแบบเช่าทางการเงิน กรณีที่พิจารณาจากรูปแบบ สัญญาลิสซึ่งจะเป็นการใช้สอยทรัพย์สินของผู้อื่นมิใช่การใช้สอยเงิน เงินได้จากสัญญาลิสซึ่งจึงถือเป็นค่าเช่าตามมาตรา 40 (5) อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในแง่สาระ สัญญาลิสซึ่งแบบเช่าทางการเงินจะแตกต่างจากสัญญาเช่าทั่ว ๆ ไป เนื่องจากผู้เช่ามิได้มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อใช้สอยทรัพย์สิน แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่ง

ทรัพย์สินนั้น โดยผู้เช่าจะเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินที่เช่าอย่างเป็นเจ้าของ หรืออีกนัยหนึ่งผู้เช่าจะเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินที่เช่าเกือบตลอดอายุการใช้งานของทรัพย์สินนั้น หรือมีสิทธิที่จะซื้อทรัพย์สินนั้นในราคาต่ำกว่ามูลค่าตลาดของทรัพย์สินนั้นในขณะที่ใช้สิทธิซื้อ ในแนวทางที่สอดคล้องกันผู้ให้เช่ามีได้มีวัตถุประสงค์ในการให้เช่า เนื่องจากสัญญาให้เช่าแบบลิสซิ่งนั้นผู้ให้เช่ามีได้ต้องการทรัพย์สินนั้นอย่างเป็นเจ้าของและจัดหาทรัพย์สินนั้นมาเพื่อให้เช่าเช่นการเช่าโดยปกติทั่วไป แต่มีลักษณะของการสนับสนุนทางการเงินแก่ผู้เช่าที่ไม่มีเงินทุนอย่างเพียงพอในการจัดหาทรัพย์สินนั้นเอง ซึ่งสัญญาเช่าโดยปกติทั่วไปมิได้เป็นเช่นนั้น ดังนั้น ในแง่ความเป็นจริงการให้เช่าแบบลิสซิ่งจะเป็นการให้กู้ยืมเงินอย่างหนึ่ง แต่มิได้เป็นการให้กู้ยืมเงินโดยตรงตามรูปแบบสัญญากู้ยืม แต่เป็นการให้กู้ยืมในรูปปัจจัยทุน คือการสนับสนุนทางการเงินในการจัดหาทรัพย์สินที่ผู้เช่าต้องการ เพราะฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่าค่าตอบแทนตามสัญญาลิสซิ่งมิใช่ค่าเช่า แต่เป็นค่าตอบแทนจากการใช้เงิน โดยผู้เช่าจะจ่ายคืนปัจจัยทุนและค่าตอบแทนให้แก่ผู้ให้เช่าตามระยะเวลาการใช้ทรัพย์สิน เช่นเดียวกับการจ่ายคืนต้นเงินและดอกเบี้ยตามระยะเวลาการให้กู้ ซึ่งตามหลักเศรษฐศาสตร์ หลักการเงิน และหลักการบัญชีจะรับรู้ค่าลิสซิ่งในกรณีนี้เป็นดอกเบี้ย

สัญญาซื้อขายผ่อนชำระเป็นรูปแบบสัญญาซื้อขายประเภทหนึ่งซึ่งผู้ขายมีวัตถุประสงค์ที่จะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายให้แก่ผู้ซื้อ และผู้ซื้อมุ่งที่จะรับโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจากผู้ขายโดยมีหน้าที่ต้องชำระราคา เงินได้จากสัญญาซื้อขายผ่อนชำระจึงเป็นเงินได้จากการขายทรัพย์สิน ซึ่งตามกฎหมายถือเป็นเงินได้จากธุรกิจการพาณิชย์ตามมาตรา 40 (8) อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในแง่สาระ สัญญาซื้อขายผ่อนชำระผู้ซื้อจะเป็นผู้ครอบครองและใช้สอยทรัพย์สินที่ซื้อขายอย่างเป็นเจ้าของแม้จะยังผ่อนชำระราคาไม่หมด และกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะยังอยู่ที่ผู้ขาย หรืออีกนัยหนึ่งเป็นลักษณะของการให้ยืมเงินทุนในการซื้อทรัพย์สิน โดยมีทรัพย์สินที่ซื้อเป็นหลักประกันการชำระคืนทุน ดังนั้น ค่าตอบแทนจากการขายทรัพย์สินจึงไม่ใช่เพียงแค่ว่ากำไรแต่จะบวกค่าของเงินตามเวลา หรือค่าเสียโอกาสของผู้ขายในการได้รับค่าทรัพย์สินนั้นช้ากว่าการขายทรัพย์สินในราคาเงินสด ค่างวดผ่อนชำระจึงเป็นการคืนเงินทุนซึ่งเท่ากับราคาทรัพย์สินนั้นในราคาเงินสดบวกด้วยดอกเบี้ยตามระยะเวลาการผ่อนชำระ ซึ่งเป็นดอกเบี้ยตามหลักทางเศรษฐศาสตร์ หลักการเงิน และหลักการบัญชี

อย่างไรก็ดี กรณีที่ผู้ขายเป็นนิติบุคคลต่างประเทศซึ่งมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทย ศาลฎีกามีคำพิพากษาวินิจฉัยว่าดอกเบี้ยจากการซื้อขายผ่อนชำระเป็นเงินได้ประเภท

ดอกเบ็ญ หรืออีกนัยหนึ่งถือเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบ็ญตามมาตรา 40 (4) (ก) ซึ่งกรมสรรพากรก็มีคำวินิจฉัยไปในแนวทางที่สอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลฎีกา อนึ่ง จากการศึกษาค้นคว้าไม่ปรากฏคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีเงินได้ดอกเบ็ญจากการซื้อขายฟ่อนชำระกรณีบุคคลธรรมดาไม่ว่าจะมีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยหรือไม่ และกรณีนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม กรมสรรพากรมีคำวินิจฉัยตอบข้อหารือวินิจฉัยให้ดอกเบ็ญจากการซื้อขายฟ่อนชำระเป็นฐานภาษีจากการซื้อขายซึ่งต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม โดยมีคำวินิจฉัยถึงภาษีเงินได้ จึงเป็นกรณีที่ไม่ว่าจะแน่นอนว่าศาลและกรมสรรพากรจะถือว่าดอกเบ็ญจากการซื้อขายฟ่อนชำระกรณีบุคคลธรรมดาซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย หรือกรณีนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการในประเทศไทยเป็นเงินได้ประเภทใด กรณีที่ถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (8) ผู้มีเงินได้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาจะสามารถหักค่าใช้จ่ายได้ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 11 ในทางกลับกัน กรณีที่ถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (4) (ก) ผู้มีเงินได้จะไม่สามารถหักค่าใช้จ่ายใด ๆ ที่เกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ดี มีแนวโน้มว่ากรมสรรพากรจะถือว่าดอกเบ็ญจากการซื้อขายฟ่อนชำระกรณีการซื้อขายภายในประเทศเป็นเงินได้ประเภทใด ในอีกแง่มุมหนึ่งกรณีที่กรมสรรพากรเลือกปฏิบัติโดยทำการจัดเก็บภาษีดอกเบ็ญจากการซื้อขายฟ่อนชำระเฉพาะกรณีที่ผู้ขายเป็นนิติบุคคลต่างประเทศมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทยเป็นเงินได้ประเภทดอกเบ็ญตามมาตรา 40 (4) (ก) อาจกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กรมสรรพากรยึดถือในการตีความเพื่อจัดเก็บภาษีเงินได้จากสัญญาซื้อขาย และสัญญาเช่าซื้อดังกล่าวมาข้างต้น

4.1.2 ผลกระทบจากการใช้รูปแบบสัญญาทางกฎหมายในการกำหนดนิยามของเงินได้

การใช้รูปแบบสัญญาทางกฎหมายในการกำหนดนิยามเงินได้ประเภทดอกเบ็ญส่งผลให้เงินได้ประเภทดอกเบ็ญมีหลายรูปแบบ เช่น ดอกเบ็ญ ผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนและราคาจำหน่าย เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบ็ญ และผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืม ซึ่งเป็นเงินได้ที่มีสาระของดอกเบ็ญทั้งหมด ทั้งนี้ การที่สาระของดอกเบ็ญถูกกำหนดให้มีหลายรูปแบบจะส่งผลให้เกิดปัญหาในการตีความและการจัดเก็บภาษี เนื่องจากดอกเบ็ญรูปแบบหนึ่งอาจมีลักษณะของดอกเบ็ญในรูปแบบอื่นในเวลาเดียวกัน

ตัวอย่างเช่น กรณีส่วนลดตามหลักกฎหมายไม่ถือว่าเป็นดอกเบ็ญ ดังนั้น ส่วนลดจะเป็นผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนและราคาจำหน่ายและเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับ

ดอกเบี๋ย กรณีที่อัตราภาษีแตกต่างกันจะส่งผลให้เงินได้ประเภทเดียวกันถูกจัดเก็บภาษีแตกต่างกันและเกิดความไม่แน่นอนในการจัดเก็บภาษี จากกรณีข้างต้นกรณีผู้รับประโยชน์เป็นบุคคลธรรมดาและผู้จ่ายเป็นนิติบุคคล ส่วนลดจะเสียภาษีหัก ณ ที่จ่าย ในอัตราร้อยละ 15 ในขณะที่เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี๋ยจะเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้นอกจากนี้ กรณีเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี๋ยกับผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้ ซึ่งกรมสรรพากรและศาลตีความว่าเป็นเงินได้ประเภทเดียวกัน เนื่องจากความคล้ายคลึงในลักษณะของเงินได้ ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายแล้วในข้างต้น ดังนั้นจะไม่กล่าวถึง ณ ที่นี้อีก

ปัญหาดังกล่าวเกิดจากการที่ดอกเบี๋ยมีหลายรูปแบบ ซึ่งมีต้นเหตุมาจากการใช้รูปแบบสัญญาทางกฎหมายในการกำหนดนิยามเงินได้ประเภทดอกเบี๋ย โดยที่ไม่สามารถใช้รูปแบบสัญญาทางกฎหมายใดเพียงรูปแบบเดียวในการกำหนดนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีให้ครอบคลุมเงินได้ที่มีสาระของดอกเบี๋ยทั้งหมดได้ และการกำหนดนิยามโดยใช้รูปแบบสัญญาทางกฎหมายเพื่อให้ครอบคลุมสาระของดอกเบี๋ยโดยไม่แก้ไขนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้ทั้งระบบ ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในการจัดเก็บภาษี เนื่องจากเงินได้ประเภทดอกเบี๋ยอาจถูกจัดเก็บภาษีได้ตามเกณฑ์การจัดเก็บภาษีมากกว่าหนึ่งประเภท เช่น ดอกเบี๋ยแฝงในค่าเช่าซื้อ อาจถูกจัดเก็บภาษีตามมาตรา 40 (4) (ก) ในฐานะเงินได้ประเภทดอกเบี๋ย หรือมาตรา 40 (8) ในฐานะเงินได้จากการพาณิชย์ หรือดอกเบี๋ยแฝงในค่าลิขสิทธิ์ อาจถูกจัดเก็บภาษีตามมาตรา 40 (4) (ก) ในฐานะเงินได้ประเภทดอกเบี๋ย หรือมาตรา 40 (5) ในฐานะเงินได้จากค่าเช่า

กรณีดังกล่าวจะไม่เกิดหากเป็นการจัดเก็บภาษีตามระบบรวมเงินได้ของประเทศสหรัฐอเมริกา แม้จะมีการแบ่งแยกประเภทเงินได้เพื่อความสะดวกในการจัดเก็บภาษี แต่เงินได้ทุกประเภทจะไม่มี ความแตกต่างในการระภาษี ยกเว้น กรณีระหว่างเงินได้ทั่วไปกับผลได้จากทุนระยะยาว เนื่องจากอัตราภาษีผลได้จากทุนจะต่ำกว่า แต่ก็สามารถจำแนกระหว่างเงินได้ทั่วไปและผลได้จากทุนได้อย่างชัดเจน ดังนั้น จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการหลีกเลี่ยงภาษี ในขณะที่ประเทศสหราชอาณาจักรแบ่งแยกประเภทของเงินได้เพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บภาษีแตกต่างกัน โดยใช้เกณฑ์รูปแบบของสัญญาในการแบ่งแยก ดังนั้น กรณีที่เป็นรูปแบบสัญญาต่างประเภทกันแล้วจะมีความแตกต่างกันในการภาษีเช่นเดียวกับประเทศไทย

4.1.3 ความแตกต่างทางด้านภาวะภาษีอากร

ผู้เขียนแยกพิจารณาความแตกต่างทางด้านภาวะภาษีอากรระหว่างเงินได้ประเภท ดอกเบี้ยและเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยเป็น 2 กรณี คือ กรณีธุรกรรมในประเทศ และกรณีธุรกรรมระหว่างประเทศ โดยจะพิจารณาในแง่มุมมองที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ธุรกรรมในประเทศผู้เขียนจะพิจารณาภาวะภาษี ค่าใช้จ่าย และต้นทุนทางการเงินที่เกิดจากการประกอบ ธุรกรรมดังกล่าว โดยไม่มีการพิจารณาถึงอนุสัญญาภาษีซ้อน เนื่องจากไม่มีวิสาหกิจต่างประเทศ เข้ามาเกี่ยวข้อง และกรณีธุรกรรมระหว่างประเทศ ผู้เขียนจะพิจารณากรณีวิสาหกิจต่างประเทศมี ถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทยหรือไม่ และเฉพาะภาวะภาษีที่อาจเกิด ขึ้น โดยไม่พิจารณาไปถึงต้นทุนทางการเงิน หรือค่าใช้จ่าย เนื่องจากธุรกรรมดังกล่าวจะมีภาวะ ภาษี ต้นทุนทางการเงิน ตลอดจนค่าใช้จ่ายที่ใกล้เคียงกับกรณีธุรกรรมในประเทศ นอกจากนี้ ผู้ เขียนมีจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์เฉพาะเงินได้ซึ่งมีลักษณะของดอกเบี้ยเท่านั้น ดังนั้น กรณี ธุรกรรมเช่าซื้อ เชื้อขายผ่อนชำระ หรือลิสซิ่ง จะไม่มีการพิจารณาถึงกำไรจากการขายทรัพย์สินซึ่ง แฝงอยู่ในคำตอบแทนตามสัญญาดังกล่าว โดยสมมติว่าผู้ประกอบการไม่มีผลกำไรจากการขาย ทรัพย์สิน เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาภาวะภาษีที่เกิดขึ้น

4.1.3.1 ธุรกรรมในประเทศ

กรณีผู้ให้กู้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาจะมีภาวะภาษีหัก ณ ที่จ่าย ในอัตราร้อยละ 15 และภาษีธุรกิจเฉพาะในอัตราร้อยละ 3.3 กรณีผู้ให้เช่าซื้อและผู้ขายผ่อนชำระ ค่าเช่าซื้อและเงิน

กรณีธุรกรรมในประเทศผู้เขียนมิได้พิจารณาถึงนิติบุคคล เนื่องจากนิติบุคคลจะเสียภาษี จากกำไรสุทธิและไม่มีการหัก ณ ที่จ่าย ดังนั้น ความแตกต่างทางด้านอัตรามูลค่าจะไม่มีถ้า ผู้มีเงินได้มิใช่สถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากผู้มีเงิน ได้จะเสียภาษีเงินได้ โดยไม่มีการหักภาษีธุรกิจเฉพาะ และผู้ให้เช่าซื้อ และผู้ขายผ่อนชำระจะเสีย ภาษีเงินได้และเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม แต่เนื่องจากภาษีมูลค่าเพิ่มจัดเก็บจากผู้บริโภค ดังนั้น มิใช่ ภาระของผู้ประกอบการ นอกจากนี้ ผู้เขียนยังมิได้พิจารณาถึงผู้ให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่ง เนื่อง จากผู้ให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งตามหลักเกณฑ์ทางภาษีอากรจะต้องเป็นนิติบุคคลเท่านั้น

ผ่อนชำระถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (8) ผู้ให้เช่าซื้อและผู้ขายผ่อนชำระจะไม่มีภาระภาษีหัก ณ ที่จ่ายแต่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7 จากค่าเช่าซื้อและเงินผ่อนชำระ

อย่างไรก็ดี การจัดเก็บภาษีที่แตกต่างกันดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อภาระภาษี ค่าใช้จ่าย และต้นทุนทางการเงิน ดังนี้

ก) ภาระภาษี

การที่ประมวลรัษฎากรจัดเก็บภาษีดอกเบี๋ยและดอกเบี้ยแฝงในอัตรา ระยะเวลา และฐานภาษีที่แตกต่างกันจะส่งผลให้ผู้มีเงินได้ ได้รับการปฏิบัติทางภาษีที่แตกต่างกัน และก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม เนื่องจากเงินได้ที่มีสาระเช่นเดียวกันถูกจัดเก็บภาษีที่แตกต่างกัน และไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนในการจัดเก็บภาษี โดยผู้มีเงินได้ดอกเบี้ยแฝงซึ่งได้รับเงินได้ในจำนวนที่เท่ากับผู้มีเงินได้ดอกเบี้ยจะได้รับประโยชน์มากกว่าแม้จะเสียภาษีในอัตราสุดท้ายเท่ากันตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้ และส่งผลให้ภาระภาษีโดยรวมของผู้มีเงินได้ดอกเบี้ยแตกต่างจากผู้มีเงินได้ดอกเบี้ยแฝง

ตัวอย่างที่ 1 เปรียบเทียบการจัดเก็บภาษีระหว่างสัญญากู้ยืม สัญญาเช่าซื้อ และสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ (เพื่อความสะดวกในการพิจารณาสมมติว่าผู้ให้เช่าไม่มีค่าใช้จ่ายจากการกู้ยืม และผู้ให้เช่าซื้อหรือผู้ขายผ่อนชำระไม่มีค่าใช้จ่าย ตลอดจนกำไรจากการขายหรือให้เช่าซื้อทรัพย์สิน) โดยกำหนดให้ ณ วันที่ 1 เมษายน 2541 ผู้กู้จ่ายดอกเบี้ยจำนวน 100 บาท ให้แก่ผู้ให้เช่าตามสัญญากู้ยืม และผู้ให้เช่าซื้อหรือผู้ซื้อผ่อนชำระชำระเงินค่าสินค้าให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อหรือผู้ขายผ่อนชำระตามสัญญาเช่าซื้อหรือสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ โดยได้รับดอกเบี้ยแฝงจากเงินค่าสินค้าจำนวน 100 บาท

- ประโยชน์ส่วนเพิ่ม

แม้ผู้ให้กู้ ผู้ขายผ่อนชำระ และผู้ให้เช่าซื้อจะเสียภาษีในอัตราสุดท้ายเท่ากันตาม บัญชีอัตราภาษีเงินได้ แต่ประมวลรัษฎากรบัญญัติจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายจากผู้ให้กู้ในอัตราร้อย ละ 15 ในขณะที่ผู้ขายผ่อนชำระหรือผู้ให้เช่าซื้อจะไม่มีภาระภาษีหัก ณ ที่จ่าย ส่งผลให้ผู้ให้เช่าซื้อ และผู้ขายผ่อนชำระได้รับประโยชน์มากกว่าผู้ให้กู้ เนื่องจากตามหลักค่าของเงินตามเวลา (present value) ค่าของเงินจำนวนเท่ากันซึ่งได้รับในเวลาที่แตกต่างกันจะมีมูลค่าไม่เท่ากัน ดังนี้

ตาราง ก ประโยชน์ส่วนเพิ่ม

เงินได้ 100 บาท	1 เม.ย. 41 (WT)*	31 มี.ค. 42 (T)**	เครดิตภาษี	ประโยชน์***
(1) ผู้ให้กู้	15% = 15	5% = 5	15 - 5 = 10	0
(2) ผู้ขายผ่อนชำระ	- = 0	5% = 5	0 = 0	15 - 0 = 15
(3) ผู้ให้เช่าซื้อ	- = 0	5% = 5	0 = 0	15 - 0 = 15

*WT = ภาษีหัก ณ ที่จ่าย

**T = ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาปลายปี

***ประโยชน์ = เงินที่ผู้ประกอบการเสียภาษีน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบจากผู้เสียภาษี หัก ณ ที่จ่าย (ผู้ให้กู้) ซึ่งสามารถนำไปหาประโยชน์ได้

กรณีประโยชน์ส่วนเพิ่ม แม้ผู้ให้เช่าซื้อและผู้ขายผ่อนชำระจะไม่มีภาระภาษีหัก ณ ที่จ่าย ซึ่งส่งผลให้สามารถนำเงินที่ไม่ต้องเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายไปหาประโยชน์ได้ก็ตาม แต่เนื่องจาก ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตอนปลายปีเป็นอัตราก้าวหน้า (progressive rate) ในขณะที่ภาษีหัก ณ ที่จ่ายเป็นอัตราคงที่ (flat rate) ดังนั้น ผู้ให้เช่าซื้อและผู้ขายผ่อนชำระอาจมีภาระภาษีมากกว่า ผู้ให้กู้ยืมแม้จะไม่มีภาระภาษีหัก ณ ที่จ่าย และไม่มีประโยชน์ส่วนเพิ่มโดยแท้จริง อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้ผู้เขียนมุ่งพิจารณาเปรียบเทียบให้เห็นถึงการเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายที่แตกต่างกัน โดยไม่ พิจารณาไปถึงการเสียภาษีในอัตราก้าวหน้าของผู้ให้เช่าซื้อและผู้ขายผ่อนชำระ

กรณีดังกล่าวข้างต้นตามตาราง ก (1) ผู้ให้กู้จะต้องเสียภาษีหัก ณ ที่จ่าย จำนวน 15 บาท ($100 \times 15\% = 15$) ณ วันที่ 1 เมษายน 2541 แต่จะสามารถขอเครดิตภาษีคืนได้ จำนวน 10 บาท (ภาษีหัก ณ ที่จ่าย 15 บาท - ภาษีเงินได้ 5 บาท = 10 บาท) เมื่อครบกำหนด เวลาที่ต้องเสียภาษีภายในวันที่ 31 มีนาคม 2542 ดังนั้น ผู้ให้กู้จะมีภาระภาษีเท่ากับ 5 บาท โดยมี เงินได้ที่ได้รับจริง 100 บาท

ตาราง ก (2) สำหรับผู้ขายผ่อนชำระ และ (3) สำหรับผู้ให้เช่าซื้อ ผู้มีเงินได้จะไม่ มีภาระภาษีหัก ณ ที่จ่าย ณ วันที่ 1 เมษายน 2541 แต่จะเสียภาษีตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้ ดังนั้น สามารถนำเงินที่ไม่ต้องเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายจำนวน 15 บาท ไปหาประโยชน์ได้ตามหลักค่า ของเงินตามเวลา เท่ากับว่าผู้ขายผ่อนชำระและผู้ให้เช่าซื้อ จะได้รับเงินได้มากกว่า 100 บาท สมมติว่าอัตราดอกเบี้ยในตลาดเท่ากับร้อยละ 10 ผู้ขายผ่อนชำระจะได้รับประโยชน์ส่วนเพิ่ม 1.5 บาท ($15 \times 10\% = 1.5$) รวมเป็นเงินได้ที่ผู้ขายผ่อนชำระและผู้ให้เช่าซื้อได้รับจริง 101.5 บาท และ เมื่อครบกำหนดเวลาที่ต้องเสียภาษีภายในวันที่ 31 มีนาคม 2542 ผู้ขายผ่อนชำระและผู้ให้เช่าซื้อ จะมีภาระภาษีเท่ากับ 5.075 บาท

ดังนั้น ผู้กู้ ผู้ให้เช่าซื้อ และผู้ขายผ่อนชำระจะได้รับเงินได้จากธุรกรรมที่ก่อให้เกิด เงินได้เท่ากันในจำนวนที่แตกต่างกัน เนื่องมาจากการจัดเก็บภาษีในเวลาและอัตราที่แตกต่างกัน

- ภาระภาษีโดยรวม

ผู้เสียภาษีเงินได้ที่มีเงินได้ตามสัญญากู้ยืมจะเสียภาษีเงินได้ในอัตราที่แตกต่าง จากผู้เสียภาษีเงินได้ที่มีเงินได้ตามสัญญาเช่าซื้อ และสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ แม้จะเสียภาษีใน อัตราสุดท้ายเท่ากันตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้

ตาราง ข ภาวะภาษีโดยรวม

ผู้ประกอบการ	ภาษีเงินได้	ภาษีธุรกิจเฉพาะ	ภาษีมูลค่าเพิ่ม	ภาษีที่รัฐจัดเก็บ	ภาษีโดยรวม(%)
(1) ผู้ให้เช่า	$100 \times 5\% = 5$	$3.3\% = 3.3$	-	8.3	8.3
(2) ผู้ขาย ผ่อนชำระ	$101.5 \times 5\%$ $= 5.075$	-	$7\% = 7$	12.075	5
(3) ผู้ให้เช่าซื้อ	$101.5 \times 5\%$ $= 5.075$	-	$7\% = 7$	12.075	5

กรณีตัวอย่างที่ 1 ข้างต้น ตามตาราง ข (1) เมื่อผู้ให้เช่าเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 แล้วนำเงินได้ที่ได้รับจำนวน 100 บาท มาคำนวณภาษีตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้ จะเสียภาษีในอัตราร้อยละ 5 เป็นเงินจำนวน 5 บาท และภาษีธุรกิจเฉพาะในอัตราร้อยละ 3.3 ของยอดรายรับ เป็นเงินจำนวน 3.3 บาท โดยสามารถนำภาษีที่เสียไว้แล้ว ณ ที่จ่ายมาเครดิตซึ่งส่งผลให้ผู้ให้เช่าได้รับเงินภาษีคืนจำนวน 10 บาท และทำให้ผู้ให้เช่ามีภาวะภาษีโดยรวมเท่ากับร้อยละ 8.3 ($5 + 3.3$)

ตาราง ข (2) สำหรับกรณีผู้ขายผ่อนชำระ และ (3) สำหรับกรณีของผู้ให้เช่าซื้อจะเสียภาษีเงินได้ในอัตราร้อยละ 5 จากเงินได้จำนวน 101.5 บาท เป็นเงินจำนวน 5.075 บาท และภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7 เป็นเงินจำนวน 7 บาท รวมเป็นเงินภาษีที่รัฐจัดเก็บจำนวน 12.075 บาท อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้ประกอบการให้เช่าสามารถเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภคได้ ดังนั้น จึงไม่เป็นภาระภาษีของผู้ประกอบการ แต่ถือเป็นต้นทุนของผู้บริโภค ภาวะภาษีโดยรวมของผู้ให้เช่าซื้อจะเท่ากับร้อยละ 5

อย่างไรก็ตาม เฉพาะผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยตามรูปแบบสัญญากู้ยืมมีสิทธิเลือกที่จะนำเงินได้ซึ่งเสียภาษีไว้ ณ ที่จ่ายดังกล่าวไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตอนปลายปีหรือไม่ก็ได้ ในกรณีดังกล่าวผู้ให้เช่าจึงมีสิทธิเลือกที่จะนำเงินได้ที่ได้รับไป

เงินได้สุทธิไม่เกิน 100,000 บาท เสียภาษีในอัตราร้อยละ 5 ทั้งนี้ เงินได้สุทธิไม่เกิน 50,000 บาท จะได้รับการยกเว้นภาษี (พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 352) แต่เนื่องจากเป็นกรณีสมมติ ดังนั้น ผู้เขียนจะไม่คำนึงถึงการได้รับยกเว้นดังกล่าวในการวิเคราะห์ภาวะภาษีที่เกิดขึ้น

รวมคำนวณหรือไม่ก็ได้ ดังนั้น ผู้ให้กู้จะนำเงินได้ที่ได้รับไปรวมคำนวณในกรณีที่ทำให้เสียภาษีต่ำกว่าการเสียภาษีหัก ณ ที่จ่าย แต่ในกรณีที่เงินได้ดอกเบี้ยมีจำนวนสูงและอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องเสียภาษีเงินได้ในอัตราที่สูงกว่าร้อยละ 15 แล้ว ผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยมีสิทธิเลือกที่จะไม่นำเงินได้ที่ได้รับไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตอนปลายปี

ดังนั้น จากการใช้รูปแบบสัญญาทางกฎหมายในการแบ่งแยกประเภทเงินได้เพื่อเสียภาษีแตกต่างกันส่งผลให้การจัดเก็บภาษีและการะภาษีโดยรวมในเงินได้ประเภทดอกเบี้ยและเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยแตกต่างกัน ซึ่งผู้เสียภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยจะมีภาระภาษีโดยรวมสูงกว่าผู้มีเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกับดอกเบี้ยในบางกรณีและในบางกรณีจะมีภาระภาษีโดยรวมต่ำกว่า เนื่องจากประมวลรัษฎากรจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยกรณีของบุคคลธรรมดาในอัตราคงที่ (flat rate) จากการหักภาษี ณ ที่จ่าย และในอัตราก้าวหน้า (progressive rate) กรณีที่ผู้เสียภาษีเลือกที่จะนำเงินได้ที่ได้รับและถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายแล้วไปรวมคำนวณ ในขณะที่ผู้มีเงินได้ลักษณะเดียวกับดอกเบี้ยจะเสียภาษีในอัตราก้าวหน้าเท่านั้นเนื่องจากจะต้องนำเงินได้ที่ได้รับมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตอนปลายปีไม่ว่าจะถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายหรือไม่ ซึ่งจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยและผู้มีเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกับดอกเบี้ยในแนวนอน (horizontal equity) ที่ผู้เสียภาษีที่มีความสามารถเท่ากันควรเสียภาษีเท่ากัน และความเป็นธรรมในแนวตั้ง (vertical equity) ที่ว่าผู้เสียภาษีที่มีความสามารถต่างกันควรเสียภาษีต่างกัน ดังนั้น ในกรณีที่มีรายได้ประเภทเดียวกันในจำนวนที่เท่ากันจึงควรเสียภาษีเท่ากัน การเสียภาษีต่างกันจึงก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม และส่งผลในการเลือกรูปแบบการประกอบการ ตลอดจนก่อให้เกิดปัญหาในการหลีกเลี่ยงภาษีซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวต่อไป

ข) ค่าใช้จ่าย

แนวความคิดที่ว่าเงินได้จากน้ำพักน้ำแรงควรเสียภาษีน้อยกว่าเงินได้ที่ไม่ได้จากน้ำพักน้ำแรงเป็นรากฐานของการแบ่งแยกประเภทเงินได้เพื่อเสียภาษีแตกต่างกันตามหลักความสามารถ โดยการอนุญาตให้หักค่าใช้จ่ายได้แตกต่างกันตามประเภทของเงินได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประเทศไทยแบ่งแยกประเภทเงินได้โดยใช้รูปแบบสัญญาทางกฎหมาย ส่งผลให้การหักค่าใช้จ่ายหรืออิกนัยหนึ่งต้นทุนในการประกอบการของเงินได้แต่ละประเภทแตกต่างกันตามรูปแบบสัญญาที่กฎหมายกำหนด อันเป็นเหตุให้เงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันเสียภาษีแตกต่างกัน

ดังนั้น นอกจากการจัดเก็บภาษีที่แตกต่างกันระหว่างเงินได้ประเภทดอกเบี้ยและเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ต้นทุนในการประกอบการระหว่างเงินได้ประเภทดังกล่าวยังถูกทำให้แตกต่างกันโดยรูปแบบสัญญาทางกฎหมายด้วย ซึ่งจะเกิดเฉพาะกรณีที่ผู้มีเงินได้เป็นบุคคลธรรมดา เนื่องจากกรณีนิติบุคคลจะเสียภาษีจากกำไรสุทธิ ดังนั้น สามารถหักค่าใช้จ่ายได้ไม่ว่าจะมีเงินได้ในประเภทใด ฉะนั้น ผู้เขียนจะไม่กล่าวถึงในที่นี้

กรณีบุคคลธรรมดาผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยซึ่งมีรูปแบบสัญญาคุ้มยืม กฎหมายไม่อนุญาตให้หักค่าใช้จ่ายใด ๆ ในขณะที่เงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยซึ่งอยู่ในรูปแบบสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ และสัญญาเช่าซื้อ กฎหมายยอมให้หักค่าใช้จ่ายได้เป็นการเหมาหรือตามที่ย่ำจริงตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 11 ดังนั้น ผู้ให้กู้ ผู้ให้เช่าซื้อ และผู้ขายผ่อนชำระ ที่มีเงินได้ซึ่งเป็นดอกเบี้ยและดอกเบี้ยแฝงจำนวนเท่ากัน และมีค่าใช้จ่ายเท่ากัน ผู้มีเงินได้ลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยจะหักค่าใช้จ่ายได้ กรณีดังกล่าวจะส่งผลให้ผู้มีเงินได้ลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยเสียภาษีน้อยกว่าผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี้ย แม้จะมีเงินได้และค่าใช้จ่ายจำนวนเท่ากัน อย่างไรก็ดี ค่าใช้จ่ายจะทำให้ภาระภาษีของผู้มีเงินได้ลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยลดลงในอัตราที่สวนทางกับอัตราก้าวหน้า หรืออีกนัยหนึ่งภาระภาษีจะลดลงตามอัตราถดถอย (regressive rate)*

ค่าใช้จ่ายจะทำให้ภาระภาษีลดลงในอัตราที่ถดถอย เนื่องจากค่าใช้จ่ายจำนวนยิ่งมากจะทำให้ลดภาษีได้น้อยลง เพราะบุคคลธรรมดาจะเสียภาษีในอัตราก้าวหน้า ดังนั้น เงินได้จำนวนมากจะเสียภาษีมาก และเงินได้จำนวนน้อยจะเสียภาษีน้อย ดังนั้น ค่าใช้จ่ายสำหรับบุคคลธรรมดายิ่งมากจะยิ่งลดภาษีได้น้อยลง ในทางกลับกัน กรณีของนิติบุคคลค่าใช้จ่ายยิ่งมากจะยิ่งประหยัดภาษีได้มาก เนื่องจากนิติบุคคลเสียภาษีในอัตราคงที่ (flat rate) คือ อัตราร้อยละ 30 ของกำไรสุทธิ ดังนั้น ค่าใช้จ่ายทุก ๆ 1 บาทจะสามารถประหยัดภาษีได้ 30 สตางค์

ค) ต้นทุนทางการเงิน

การที่ประมวลรัษฎากรจัดเก็บภาษีเงินได้และภาษีธุรกิจเฉพาะจากเงินได้ประเภท ดอกเบี้ย และจัดเก็บภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่มจากเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ย ส่งผลให้ต้นทุนทางการเงินของผู้บริโภคซึ่งเลือกจัดหาทุนในรูปแบบสัญญาที่ก่อให้เกิดเงินได้ที่มี ลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยสูงกว่าการจัดหาทุนในรูปแบบสัญญาที่ก่อให้เกิดเงินได้ประเภท ดอกเบี้ย ทั้งนี้ ต้นทุนทางการเงินที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคในการเลือกรูปแบบการจัดหาเงินทุน และส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขันทางด้านการค้าในระบบ เศรษฐกิจแบบเสรี ซึ่งขัดกับหลักภาษีอากรที่ดีที่ภาษีควรจะมีความเป็นกลางไม่ควรจะเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมธุรกิจใดธุรกิจหนึ่ง

ตัวอย่างที่ 2 ผู้กู้ ผู้เช่าซื้อ และผู้ซื้อผ่อนชำระ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายซึ่งเป็นดอกเบี้ยและ ดอกเบี้ยแฝงเท่ากันในจำนวน 100 บาท ผู้กู้จะเสียค่าใช้จ่ายในการจัดหาทุนในรูปแบบการกู้ยืม 100 บาท ในขณะที่ผู้เช่าซื้อ และผู้ซื้อผ่อนชำระ จะเสียค่าใช้จ่ายในการจัดหาทุนในรูปแบบการเช่าซื้อ และซื้อผ่อนชำระ 107 บาท (100 + 7) เนื่องจากประมวลรัษฎากรจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจาก เงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7 ดังนั้น แม้จะจัดเก็บจากเงินได้แต่จะตก เป็นภาระของผู้บริโภค หรืออีกนัยหนึ่งเป็นต้นทุนทางการเงินของผู้บริโภค

4.1.3.2 ธุรกรรมระหว่างประเทศ

ก) กรณีผู้ประกอบการอยู่ในประเทศที่ไม่เหมือนสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย

ตัวอย่างที่ 3 เปรียบเทียบการจัดเก็บภาษีระหว่างสัญญากู้ยืม สัญญาเช่าซื้อ สัญญาซื้อขายผ่อนชำระ และสัญญาลิสซิ่ง (เพื่อความสะดวกในการพิจารณาสมมติว่าผู้ให้กู้ไม่มีค่า ใช้จ่ายจากการกู้ยืม และผู้ให้เช่าซื้อหรือผู้ขายผ่อนชำระหรือผู้ให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งไม่มีค่าใช้ จ่าย ตลอดจนกำไรจากการขายหรือให้เช่าซื้อทรัพย์สิน) โดยกำหนดให้ ณ วันที่ 1 เมษายน 2541 ผู้กู้จ่ายดอกเบี้ยจำนวน 100 บาท ให้แก่ผู้ให้กู้ตามสัญญากู้ยืม และผู้เช่าซื้อ หรือผู้ซื้อผ่อนชำระ หรือผู้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งชำระเงินค่าสินค้ำให้แก่ผู้ประกอบการตามสัญญาเช่าซื้อ หรือสัญญา ซื้อขายผ่อนชำระ หรือสัญญาลิสซิ่ง โดยได้รับดอกเบี้ยแฝงจากเงินค่าสินค้ำจำนวน 100 บาท

ตาราง ค ภาวะภาษี

ผู้ประกอบการ	ภาษีหัก ณ ที่จ่าย	ภาษีธุรกิจเฉพาะ	ภาษีมูลค่าเพิ่ม	ภาษีที่รัฐจัดเก็บ	ภาษีโดยรวม(%)
(1) ผู้ให้กู้	$100 \times 15\% = 15$	-	นำเข้า 7% = -	15	15
(2) ผู้ขาย ผ่อนชำระ	$100 \times 15\% = 15$	-	นำเข้า 7% = - / 7	15	15
(3) ผู้ให้เช่าซื้อ	0 / 15%	-	นำเข้า 7% = - / 7	7 / 15	7 / 15
(4) ผู้ให้เช่า แบบถาวร	$100 \times 15\% = 15$	-	นำเข้า 7% = 7 ค่าเช่า 7% = 7	29	15

จากตัวอย่างที่ 3 ตาราง ค (1) ผู้ให้กู้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลซึ่งมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทยจะมีภาวะภาษีหัก ณ ที่จ่ายจากเงินได้ประเภทดอกเบี้ยที่ได้รับในอัตราร้อยละ 15 โดยไม่มีภาวะภาษีธุรกิจเฉพาะเนื่องจากภาษีธุรกิจเฉพาะจัดเก็บจากการประกอบกิจการในราชอาณาจักรเท่านั้น

ตาราง ค (2) (3) ผู้ขายผ่อนชำระและผู้ให้เช่าซื้อ (มาตรา 40 (4) (ก)) จะต้องเสียภาษีในดอกเบี้ยแฝงที่ได้รับในอัตราร้อยละ 15 โดยไม่มีภาวะภาษีธุรกิจเฉพาะ (เนื่องจากภาษีธุรกิจเฉพาะไม่จัดเก็บจากดอกเบี้ยที่มีใช้รูปแบบสัญญากู้ยืม) นอกจากนี้ ผู้ประกอบการจะไม่มีภาวะภาษีมูลค่าเพิ่มจากการขาย เนื่องจากการขายนอกราชอาณาจักร และไม่มีภาวะภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7 ของราคาสินค้าที่นำเข้ากรณีที่มีการแยกดอกเบี้ยออกจากราคาขาย เนื่อง

ภาษีมูลค่าเพิ่มจากการนำเข้าจะจัดเก็บจากสินค้าที่นำเข้าในราคา CIF บวกด้วยภาษีศุลกากร ซึ่งราคา CIF คือ ราคาสินค้าในราคาเงินสด ดอกเบี้ยในสินค้าที่นำเข้าจึงไม่มีภาวะภาษีมูลค่าเพิ่ม ดังนั้น เงินได้ตามสัญญาเช่าซื้อ และสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ กรณีที่มีการแยกราคาเงินสดและดอกเบี้ยออกมาอย่างชัดเจน ดอกเบี้ยดังกล่าวจะถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (4) (ก) โดยไม่มีภาวะภาษีมูลค่าเพิ่มจากการนำเข้า อย่างไรก็ดี กรณีที่ไม่มีการแยกดอกเบี้ยออกมาอย่างชัดเจน ดอกเบี้ยดังกล่าวจะถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (3) และผู้ประกอบการจะต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มจากการนำเข้าในอัตราร้อยละ 7 จากราคาสินค้าโดยรวมดอกเบี้ยทั้งจำนวน

จากภาษีมูลค่าเพิ่มจากการนำเข้าจัดเก็บจากสินค้าในราคาสินค้าในราคาสินค้าโดยไม่รวมดอกเบี้ย ภาระภาษีที่รัฐจัดเก็บจะเท่ากับร้อยละ 15 ดังนั้น ภาระภาษีที่แท้จริงของผู้ประกอบการจะเท่ากับร้อยละ 15

ตาราง ค (3) ผู้ให้เช่าซื้อ (มาตรา 40 (8)) ซึ่งมีได้ประกอบกิจการในประเทศไทย จะไม่มีภาระภาษีหัก ณ ที่จ่ายจากเงินได้ที่ได้รับ และไม่มีภาระภาษีเงินได้ในประเทศไทยทั้งจำนวน อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการจะต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มจากการนำเข้าในอัตราร้อยละ 7 ของราคาสินค้าที่นำเข้า (โดยรวมดอกเบี้ย) เนื่องจากในกรณีดังกล่าวมิได้มีการแยกดอกเบี้ยออกมาอย่างชัดเจน จึงถือว่าราคาสินค้าโดยรวมดอกเบี้ยเป็นราคาสินค้าในราคาสินค้าในราคาสินค้า (ราคา CIF) ภาระภาษีที่รัฐจัดเก็บจะเท่ากับร้อยละ 7 ดังนั้น ภาระภาษีที่แท้จริงของผู้ประกอบการจะเท่ากับร้อยละ 0

ตาราง ค (4) ผู้ให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่ง ซึ่งมีได้ประกอบกิจการในประเทศไทย จะต้องเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 ของเงินค่าลิสซิ่งทั้งจำนวนไม่ว่าจะเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (4) (ก) หรือมาตรา 40 (5) และต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7 ของราคาสินค้าที่นำเข้ามาเพื่อให้เช่าและค่าเช่าที่ได้รับ (เป็นการให้บริการนอกราชอาณาจักรซึ่งได้มีการใช้บริการนั้นในราชอาณาจักร) ดังนั้น ภาระภาษีที่รัฐจัดเก็บจากการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งจะเท่ากับร้อยละ 29 (ภาษีมูลค่าเพิ่มจัดเก็บจากมูลค่าที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น กรณีที่ผู้เช่าเสียภาษีมูลค่าเพิ่มจากการนำเข้าซึ่งถือเป็นภาษีซื้อแล้ว ต่อมาทำการส่งค่าลิสซิ่งออกไปให้ผู้ประกอบการในต่างประเทศ แม้จะต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มอีกครั้งก็เสียเฉพาะส่วนที่เพิ่มขึ้น คือส่วนที่มากกว่าของภาษีขาย และกรณีที่ภาษีขายน้อยกว่าภาษีซื้อผู้เช่าซึ่งเป็นผู้บริโภคขอคืนได้ โดยทั่วไปภาษีมูลค่าเพิ่มในการนำเข้าสินค้าจะสูงกว่าภาษีมูลค่าเพิ่มจากค่าลิสซิ่ง เพราะภาษีมูลค่าเพิ่มจากการนำเข้าจะรวมอากรขาเข้า ภาษีสรรพสามิต และค่าธรรมเนียม ดังนั้น ผู้เช่าจึงขอคืนภาษีได้ เพราะฉะนั้น ภาระภาษีโดยรวมที่รัฐจัดเก็บจะไม่ถึงร้อยละ 29) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากภาษีมูลค่าเพิ่มผู้รับภาระคือผู้บริโภค ดังนั้น ภาระภาษีที่แท้จริงของผู้ประกอบการจะเท่ากับร้อยละ 15

โดยสรุปเราอาจกล่าวได้ว่าภาระภาษีของผู้ให้เช่า ผู้ให้เช่าซื้อ ผู้ขายผ่อนชำระ และผู้ให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทของเงินได้ที่กฎหมายแบ่งแยก และอาจจะมี ความแตกต่างกันมากขึ้นในกรณีที่ผู้ประกอบการมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทยซึ่งผู้เขียนจะกล่าวต่อไป

ข) กรณีผู้ประกอบการมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย

โดยเหตุที่เงินได้ที่มีสาระของดอกเบี๋ยถูกจัดเก็บภาษีแตกต่างกันไปตามรูปแบบสัญญาตามกฎหมายส่งผลให้ได้รับการขจัดความซ้ำซ้อนเชิงอำนาจรัฐแตกต่างกัน หรืออีกนัยหนึ่งได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นการจัดเก็บภาษีแตกต่างกันหรืออาจไม่ได้รับการยกเว้นภาษีเลย

ตาราง ง ภาวะภาษี

ผู้ประกอบการ	ภาษีหัก ณ ที่จ่าย	ภาษีมูลค่าเพิ่ม	ภาษีที่รัฐจัดเก็บ	ภาษีโดยรวม(%)	ลดหย่อน
(1) ผู้ให้กู้	$100 \times 15\% = 15$	-	15	15	10% / 0
(2) ผู้ขาย ผ่อนชำระ	$100 \times 15\% = 15$	$7\% = - / 7$	$15 / 7$	15	10% / 0
(3) ผู้ให้เช่าซื้อ	$15\% / -$	$7\% = - / 7$	$15 / 7$	$15 / -$	$- / 10\% / 0$
(4) ผู้ให้เช่า แบบลีสซิ่ง	$100 \times 15\% = 15$	นำเข้า $7\% = 7$ ค่าเช่า $7\% = 7$	29	15	$15\% / 10\% / 0$

จากตัวอย่างที่ 3 ตาราง ง กรณี (1) (2) ผู้ประกอบการที่มีเงินได้ประเภทดอกเบี๋ยและผู้ประกอบการขายผ่อนชำระ ซึ่งมีได้ประกอบกิจการในประเทศไทยต้องเสียภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 โดยจะได้รับการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีตามข้อบทดอกเบี๋ยโดยให้ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศแหล่งเงินได้เป็นผู้จัดเก็บภาษีและหากผู้เสียภาษีเป็นสถาบันการเงินและเป็นผู้รับประโยชน์ในเงินได้นั้นโดยตรงแล้วอัตรากำไรจะลดลงเหลือร้อยละ 10 ของเงินได้หรือได้รับการยกเว้นกรณีที่ได้รับประโยชน์เป็นรัฐคู่สัญญา อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการขายผ่อนชำระจะต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7 ของราคาสินค้าที่นำเข้ามาเพื่อขายในราชอาณาจักรกรณีที่ไม่มีการแยกดอกเบี๋ยออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนในราคาขาย

ตาราง ง (3) ผู้ให้เช่าซื้อซึ่งมีได้ประกอบกิจการในประเทศไทยอาจจะหรือไม่มีการภาษีหัก ณ ที่จ่ายจากเงินได้ที่ได้รับขึ้นกับการตีความนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษี ดังนี้ กรณีถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (8) และไม่มีการประกอบกิจการในประเทศไทยก็จะไม่มีการภาษีเงินได้ในประเทศไทยทั้งจำนวนไม่ว่าจะมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทยหรือไม่ และกรณีถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (4) (ก) และผู้มีเงินได้มิได้ประกอบกิจการในประเทศ

ไทยต้องเสียภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย ในอัตราร้อยละ 15 โดยจะได้รับการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีตามข้อบทยกเว้น หรืออีกนัยหนึ่งกรณีที่อยู่สัญญาเป็นสถาบันการเงินอัตราภาษีหัก ณ ที่จ่าย จะลดลงเหลือร้อยละ 10 ของเงินได้ หรือได้รับการยกเว้นกรณีที่ได้รับประโยชน์เป็นรัฐคู่สัญญา นอกจากนี้ ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7 ของราคาสินค้าที่นำเข้ามาเพื่อขายหรือเพื่อให้เช่าซื้อในราชอาณาจักรกรณีที่ไม่มีการแยกดอกเบี้ยออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนในราคาให้เช่าซื้อ

ตาราง ง (4) ผู้เสียภาษีที่มีเงินได้ค่าลิขสิทธิ์ซึ่งจะเสียภาษีแตกต่างกันไปขึ้นกับการตีความเพื่อการจัดเก็บภาษี กล่าวคือ กรณีแรกถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (5) ผู้ประกอบการต้องเสียภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย ในอัตราร้อยละ 15 โดยมีภาระภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7 จากการนำเข้าและจากค่าลิขสิทธิ์ที่ได้รับ นอกจากนี้ ผู้มีเงินได้ตามมาตรา 40 (5) อาจได้รับการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีแตกต่างกันไปซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 ประการคือ ประการแรกผู้ประกอบการมีถิ่นที่อยู่ในประเทศอังกฤษและไอร์แลนด์เหนือ หรือประเทศเยอรมัน เงินได้ค่าลิขสิทธิ์จะถือเป็นกำไรจากธุรกิจ กรณีที่ผู้ประกอบการไม่มีสถานประกอบการอยู่ในประเทศแหล่งเงินได้แล้วจะได้รับยกเว้นภาษีจากค่าลิขสิทธิ์ทั้งจำนวนแต่กรณีที่มีสถานประกอบการถาวรในประเทศไทยแล้วจะเสียภาษีเงินได้ตามกฎหมายภายใน และประการที่สองผู้ประกอบการมีถิ่นที่อยู่ในประเทศจีน ประเทศแคนาดา หรือประเทศสวีเดน เงินได้ค่าลิขสิทธิ์จะถือเป็นค่าสิทธิ ดังนั้น ในกรณีที่ผู้ประกอบการไม่มีสถานประกอบการถาวรอยู่ในประเทศแหล่งเงินได้แล้วจะต้องเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายเช่นเดิมแต่กรณีที่มีสถานประกอบการถาวรในประเทศไทยแล้วจะเสียภาษีเงินได้ตามกฎหมายภายใน ดังนั้น กรณีที่ผู้ประกอบการมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่ต่างกันแล้วจะได้รับการขจัดความซ้ำซ้อนเชิงภาษีอากรแตกต่างกันไปตามนियามการยกเว้นภาษีของอนุสัญญาภาษีซ้อนแต่ละฉบับ

กรณีที่สอง ค่าลิขสิทธิ์ถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (4) (ก) ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 และต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7 จากการนำเข้าและจากค่าลิขสิทธิ์ที่ได้รับ โดยจะได้รับการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีภายใต้ข้อบทยกเว้น

ฉะนั้น การแบ่งแยกประเภทเงินได้ตามรูปแบบสัญญาทางกฎหมาย จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้เสียภาษี โดยผู้ประกอบการที่มีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยและผู้ประกอบการขายผ่อนชำระจะได้รับการลดอัตราภาษีลงหรือแม้ไม่ได้รับการลดอัตราภาษีลงก็จะมีภาระภาษีโดยรวมไม่เกินร้อยละ 15 ในขณะที่ผู้เสียภาษีที่มีเงินได้จากการให้เช่าทรัพย์สินแบบ리스ซึ่งจะมีภาระภาษีโดยรวมในอัตราร้อยละ 15 และอาจได้รับการลดอัตราภาษีลง หรืออาจไม่มีภาระภาษีทั้งจำนวนขึ้นกับประเภทของเงินได้และประเทศถิ่นที่อยู่ของผู้มีเงินได้ และผู้ประกอบการให้เช่าซื้อจะมีภาระภาษีโดยรวมในอัตราร้อยละ 15 และอาจได้รับการลดอัตราภาษีลง หรืออาจไม่มีภาระภาษีทั้งจำนวนขึ้นกับประเภทของเงินได้

โดยสรุป จากการที่ประเทศไทยใช้รูปแบบสัญญาทางกฎหมายในการแบ่งแยกประเภทเงินได้เพื่อจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ย โดยไม่คำนึงถึงสาระความเป็นจริงส่งผลให้เงินได้ประเภทดอกเบี้ยและเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยถูกจัดเก็บภาษีแตกต่างกันและไม่มี ความสอดคล้องกันไม่ว่าจะเป็นฐานภาษี ภาษีหัก ณ ที่จ่าย หรือการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษี ตลอดจนส่งผลให้ภาระภาษีโดยรวมที่รัฐจัดเก็บแตกต่างกัน ซึ่งมีผลเป็นการเพิ่มต้นทุนของผู้บริโภคอย่างไม่เท่าเทียมกัน และส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมและไม่เป็นกลางทางภาษี

ในกรณีนี้หากนำระบบการจัดเก็บภาษีแบบ global system มาใช้ (ตามระบบกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา) จะไม่มีความแตกต่างทางด้านภาระภาษีไม่ว่าจะมีการจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายจากเงินได้ประเภทนั้นหรือไม่และใช้ฐานใดในการจัดเก็บภาษี เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาจัดเก็บภาษีเงินได้ตามระบบรวมเงินได้และใช้เกณฑ์สาระความเป็นจริงของเงินได้ใน การแบ่งแยกประเภทเงินได้เพื่อประโยชน์ในการหักค่าใช้จ่ายหรือยกเว้นการจัดเก็บภาษี ดังนั้น เงินได้ทุกประเภทจึงไม่มีความแตกต่างทางด้านภาระภาษี และเงินได้ประเภทดอกเบี้ยไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบสัญญาใดจะถูกจัดเก็บภาษีเช่นเดียวกัน และในลักษณะเดียวกัน โดยยึดหลักเกณฑ์ดอกเบี้ยในทางเศรษฐศาสตร์ ดังนั้น สิ่งใดหากเป็นค่าตอบแทนจากการใช้เงินแล้วจะถือเป็นดอกเบี้ยและถูกจัดเก็บภาษีในฐานะที่เป็นดอกเบี้ยไม่ว่าจะเป็นดอกเบี้ยที่ระบุไว้โดยแจ้งชัดหรือแฝงอยู่ในธุรกรรมใด ๆ ก็ตาม ดังนั้น กรณีที่เป็นธุรกรรมไม่ว่าประเภทใด เช่น ธุรกรรมการเช่าซื้อ ธุรกรรมการขายผ่อนชำระ หรือธุรกรรมการให้เช่าทรัพย์สินแบบ리스ซึ่งมีดอกเบี้ยแฝงอยู่ไม่ว่าจะชัดแจ้งหรือโดยนัย จะมีการแยกดอกเบี้ยออกจากเงินค่าสินค้าและทำการจัดเก็บดอกเบี้ยแยกจากค่าสินค้า ดังนั้น เงินได้ประเภทดอกเบี้ยและเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยจะถูกจัดเก็บภาษีใน

ลักษณะเดียวกัน เช่น ในกรณีดังกล่าวข้างต้นซึ่งผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยและเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยอาจถูกจัดเก็บภาษีธุรกิจเฉพาะและภาษีมูลค่าเพิ่ม ดังนั้น กรณีที่นิยามเพื่อการจัดเก็บภาษียึดเกณฑ์สาระของเงินได้ในการจัดเก็บภาษีแล้ว การจัดเก็บภาษีเงินได้และภาษีธุรกิจเฉพาะ ตลอดจนภาษีมูลค่าเพิ่มจะเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เช่นกรณีจัดเก็บภาษีธุรกิจเฉพาะจากรายรับที่เป็นดอกเบี้ย เงินได้ที่มีสาระเป็นดอกเบี้ยทั้งหมดจะเสียภาษีธุรกิจเฉพาะเช่นเดียวกัน และเมื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะแล้วจะไม่เสียภาษีมูลค่าเพิ่มอีก ส่งผลให้การจัดเก็บภาษีโดยรวมของรัฐ และภาระภาษีโดยรวมของผู้มีเงินได้ ตลอดจนต้นทุนทางการเงินของผู้บริโภคเท่าเทียมกัน ไม่มีการส่งเสริมหรือลดหย่อนใด ๆ หนึ่ง อย่างไรก็ตาม ประเทศสหรัฐอเมริกาจะไม่มี การจัดเก็บภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่ายจากดอกเบี้ยที่บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลได้รับ (ประเทศสหรัฐอเมริกาจะไม่มี การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีธุรกิจเฉพาะ ยกเว้น ในบางมลรัฐจะมีการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มซึ่งเป็นส่วนน้อย) เว้นแต่จะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลต่างประเทศซึ่งมิได้ประกอบกิจการในประเทศสหรัฐอเมริกา และในกรณีที่เป็นิติบุคคลที่มีได้ประกอบกิจการในประเทศสหรัฐอเมริกามีเงินได้ประเภทดอกเบี้ย เงินได้ดังกล่าวจะถูกจัดเก็บภาษีอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีความแตกต่างทางด้านอัตราภาษี ซึ่งจะแตกต่างจากประเทศไทย

4.1.4 ปัญหาการรับรู้รายได้

4.1.4.1 กรณีเกณฑ์สิทธิ

ก) ภาษีเงินได้

ตามประมวลรัษฎากรมาตรา 65 กำหนดให้บริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลใช้เกณฑ์สิทธิในการคำนวณรายได้และรายจ่ายเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล โดยให้นำรายได้ที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีใด แม้ว่ายังไม่ได้รับชำระในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น มารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น และให้นำรายจ่ายทั้งสิ้นที่เกี่ยวกับรายได้นั้นแม้จะยังไม่ได้จ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นมารวมคำนวณเป็นรายจ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น

ในกรณีจำเป็นผู้มีเงินได้จะขออนุมัติต่ออธิบดีเพื่อเปลี่ยนแปลงเกณฑ์สิทธิและวิธีการทางบัญชี เพื่อคำนวณรายได้และรายจ่ายดังกล่าวก็ได้ และเมื่อได้รับอนุมัติจากอธิบดีแล้วให้ถือปฏิบัติตั้งแต่รอบระยะเวลาบัญชีที่อธิบดีกำหนดเป็นต้นไป

ดังนั้น บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล จึงต้องนำรายได้ที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีใด แม้ว่าจะยังไม่ได้รับชำระในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นมารวมคำนวณเป็นรายได้ อย่างไรก็ตามอธิบดีกรมสรรพากรได้มีคำสั่งอธิบดีกรมสรรพากรที่ ท.ป. 1/2528 แก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งอธิบดีกรมสรรพากรที่ ท.ป. 77/2541 โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 65 วรรค 2 และวรรค 3 วางแนวทางปฏิบัติในการคำนวณรายได้และรายจ่ายของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลไว้เป็นการล่วงหน้า ซึ่งตามความในมาตรา 65 วรรค 2 และวรรค 3 บัญญัติให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลอาจขอต่ออธิบดีกรมสรรพากรในการให้อนุมัติเปลี่ยนวิธีการคำนวณรายได้รายจ่ายได้ แต่มิได้บัญญัติให้อำนาจอธิบดีกรมสรรพากรในการออกคำสั่งกรมสรรพากร หรืออนุมัติให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลเปลี่ยนแปลงวิธีการคำนวณรายได้หรือรายจ่ายไว้เป็นการล่วงหน้าหรือเป็นการทั่วไปได้

อย่างไรก็ตามกรมสรรพากรได้ยึดหลักเกณฑ์ตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 1/2528 เป็นแนวทางมาโดยตลอด ซึ่งตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 1/2528 ข้อ 4 แก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งอธิบดีกรมสรรพากรที่ ท.ป. 77/2541 กำหนดให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการธนาคาร กิจการเงินทุน กิจการเงินทุนหลักทรัพย์ กิจการหลักทรัพย์ กิจการเครดิตฟองซิเอร์ นำดอกเบี้ยสำหรับระยะเวลาหลังจากที่มีการผิหนดชำระติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกินกว่า 3 เดือนมารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีที่ได้รับชำระก็ได้ และกำหนดให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการประกันชีวิตหรือกิจการอื่นทำนองเดียวกันที่ไม่เข้าลักษณะการประกอบกิจการธนาคาร กิจการเงินทุน กิจการเงินทุนหลักทรัพย์ กิจการหลักทรัพย์ กิจการเครดิตฟองซิเอร์ นำดอกเบี้ยสำหรับระยะเวลาหลังจากที่มีการผิหนดชำระติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกินกว่า 6 เดือนและคาดหมายได้แน่นอนว่าจะไม่ได้รับชำระหนี้และมีกรณีแสดงให้เห็น

¹ พิกพ วีระพงษ์, "การเก็บภาษีเงินได้ประกันความรับผิดชอบจากการใช้สนามกอล์ฟ และคำนิยามของคำว่า "เงินได้" ในเชิงภาษีอากร", สรรพากรสาส์น (พฤษภาคม 2537) : 34-35

ชัดเจนว่าลูกหนี้ไม่มีเงินหรือทรัพย์สินเพียงพอที่จะชำระ มารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีที่ได้รับชำระก็ได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการรับรู้รายได้ดอกเบี้ยทางการบัญชีซึ่งจะหยุดการรับรู้รายได้เมื่อเกิดความไม่แน่นอนในการได้รับชำระหนี้โดยใช้ข้อสมมติฐานมูลฐานทางการบัญชีเรื่องหลักความระมัดระวัง

สำหรับบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการอื่นทำนองเดียวกันที่ไม่เข้าลักษณะการประกอบกิจการธนาคาร กิจการเงินทุน กิจการเงินทุนหลักทรัพย์ กิจการหลักทรัพย์ และกิจการเครดิตฟองซิเออร์ หมายถึง บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์

อย่างไรก็ตาม คำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 77/2541 กำหนดขอบเขตรายได้ที่สถาบันการเงิน หรือบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลสามารถหยุดการรับรู้รายได้เฉพาะดอกเบี้ยแต่ในทางปฏิบัติจะรวมส่วนลด** โดยไม่รวมเงินได้ประเภทดอกเบี้ยในรูปอื่น ๆ เช่น เงินได้ที่มิใช่ลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย หรือผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้ ดังนั้น แม้สถาบันการเงิน หรือบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการทำนองเดียวกับกิจการธนาคาร กิจการหลักทรัพย์ กิจการเงินทุน และกิจการเครดิตฟองซิเออร์จะไม่ได้รับชำระเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ยหรือผลประโยชน์ดัง

กรณีแสดงให้เห็นชัดเจนว่าลูกหนี้ไม่มีเงินหรือทรัพย์สินเพียงพอที่จะชำระ เช่น มีหลักประกันไม่คุ้มกับหนี้ที่ต้องชำระ หรือลูกหนี้ดำเนินธุรกิจขาดทุนติดต่อกันเป็นเวลาหลายปีหรือเลิกกิจการแล้วหรืออยู่ระหว่างการชำระบัญชี หรือได้ดำเนินคดีแพ่งหรือได้ยื่นคำขอเกลี้ยหนี้แล้ว หรือได้ดำเนินคดีล้มละลาย หรือได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้แล้ว

** อย่างไรก็ดี เนื่องจากกรมสรรพากรเข้าใจมาตลอดว่าเกณฑ์สิทธิคือเกณฑ์คงค้างทางการบัญชี ดังนั้น เกณฑ์สิทธิจะต้องตั้งอยู่บนหลักการชั้นมูลฐานทางการบัญชีเรื่องหลักความระมัดระวังและความแน่นอนตามแถลงการณ์มาตรฐานทางการบัญชีฉบับที่ 6 เรื่องการรับรู้รายได้ เพราะฉะนั้น กรณีที่มีความไม่แน่นอนเกิดขึ้นกิจการจะสามารถหยุดการรับรู้รายได้ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้รายได้ตามเกณฑ์สิทธิมิใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงเกณฑ์การรับรู้รายได้จากเกณฑ์สิทธิไปเป็นเกณฑ์เงินสดแต่อย่างใด

กล่าวตามหลักเกณฑ์ในคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 77/2541 ก็ไม่สามารถที่จะหยุดการรับรู้รายได้ตามเกณฑ์สิทธิได้

นอกจากนี้ คำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 1/2528 ข้อ 4.3 กำหนดให้ผู้ประกอบการให้เช่าซื้อ หรือขายผ่อนชำระที่กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อและมีอายุสัญญาเกินกว่าหนึ่งรอบระยะเวลาบัญชีนำกำไรจากกิจการดังกล่าวมารวมคำนวณตามรอบระยะเวลาบัญชีตามงวดที่ถึงกำหนดชำระก็ได้ ทั้งนี้ จะใช้วิธีการทางบัญชีที่รับรองทั่วไปวิธีใดก็ได้ อย่างไรก็ตาม โดยเหตุที่การให้เช่าซื้อและซื้อขายผ่อนชำระตามหลักเกณฑ์ทางภาษีอากรถือเป็นการขาย ซึ่งจะต้องนำรายได้ที่ได้จากการขายมารวมคำนวณเป็นรายได้ตามรอบระยะเวลาบัญชีที่มีการขายทั้งจำนวนตามเกณฑ์สิทธิ แต่เนื่องจากการชำระเงินตามสัญญาดังกล่าวอาจจะมีระยะเวลาเกินกว่าหนึ่งรอบระยะเวลาบัญชีจึงมีการกำหนดให้ถือว่ามิรายได้เกิดขึ้นตามงวดที่ถึงกำหนดชำระหรืออาจใช้วิธีการทางบัญชีวิธีใดที่ได้รับการรับรองทั่วไปก็ได้ อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวไม่รวมการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่ง เนื่องจากการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งไม่ถือว่าเป็นการขายผู้ให้เช่าจึงรับรู้รายได้ตามงวดที่ถึงกำหนดชำระค่าเช่าอยู่แล้ว อนึ่ง กรณีที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งเป็นผู้ให้เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่ง และผู้ขายผ่อนชำระเลือกใช้เกณฑ์สิทธิในการคำนวณรายได้รายจ่าย และปรากฏว่าผู้ประกอบการไม่ได้รับชำระค่าเช่าซื้อ ค่าลิสซิ่ง หรือเงินผ่อนชำระติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกิน 3 เดือน หรือ 6 เดือนตามหลักเกณฑ์ของกรมสรรพากรดังกล่าวก็ไม่สามารถหยุดการรับรู้รายได้ดอกเบี้ยแฝงในค่าเช่าซื้อ ค่าลิสซิ่ง และเงินผ่อนชำระตามเกณฑ์สิทธิได้ เว้นเสียแต่ว่าผู้ให้เช่าซื้อ ผู้ขายผ่อนชำระ หรือผู้ให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งจะทำการเลิกสัญญาดังกล่าว ซึ่งไม่เป็นธรรมกับผู้ประกอบการให้เช่าซื้อ ให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่ง และผู้ขายผ่อนชำระ รวมตลอดทั้งบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งมีเงินได้ประเภทอื่นซึ่งมิใช่ดอกเบี้ย

ดังนั้น ในขณะที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการธนาคาร เงินทุน หลักทรัพย์ เครดิตฟองซิเอร์ หรือประกอบกิจการอื่นทำนองเดียวกันซึ่งไม่ได้รับชำระดอกเบี้ยสามารถหยุดการรับรู้รายได้ตามเกณฑ์สิทธิ กรณีดังกล่าวส่งผลให้สามารถหยุดการรับรู้รายได้เพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล แต่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการธนาคาร เงินทุน หลักทรัพย์ เครดิตฟองซิเอร์ หรือประกอบกิจการอื่นทำนองเดียวกัน ซึ่งไม่ได้รับชำระค่าเช่าซื้อ ค่าลิสซิ่ง หรือเงินผ่อนชำระจะไม่สามารถหยุดการรับรู้รายได้ตามเกณฑ์สิทธิ และต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลแม้จะไม่ได้รับรายได้ดังกล่าว ดังนั้น จึงเป็นการที่หลักเกณฑ์ทางภาษีอากรให้ความสนับ

สนุนการประกอบการซึ่งก่อให้เกิดเงินได้ดอกเบี้ยมากกว่าการประกอบการซึ่งก่อให้เกิดเงินได้ซึ่งมีดอกเบี้ยแฝง อันเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นกลางทางภาษีอากร และขัดกับหลักการภาษีอากรที่ดีที่ว่าภาษีอากรต้องมีความเป็นกลางไม่ควรให้ความสนับสนุนในการประกอบกิจการใดกิจการหนึ่ง และไม่เป็นธรรมกับผู้ประกอบการให้เขาซื้อ ให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิง และขายผ่อนชำระ เนื่องจากการรับรู้รายได้ตามคำสั่งกรมสรรพากรดังกล่าวไม่เป็นไปตามความสามารถของผู้เสียภาษีที่ว่าผู้เสียภาษีซึ่งมีความสามารถเท่ากันควรเสียภาษีเท่ากัน (ability to pay) ดังนั้น เมื่อผู้เสียภาษีอยู่ในเกณฑ์ภาวะแวดล้อมซึ่งมีเงินได้ที่มีลักษณะของดอกเบี้ยเช่นเดียวกันจึงควรรับรู้รายได้เพื่อเสียภาษีเช่นเดียวกัน การให้ผู้เสียภาษีซึ่งมีเงินได้ลักษณะเดียวกันสามารถรับรู้รายได้ในระยะเวลาที่แตกต่างกันแล้วจึงไม่เป็นธรรม

ข) ภาษีธุรกิจเฉพาะและภาษีมูลค่าเพิ่ม

กรณีเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันถูกจัดเก็บภาษีภายใต้ฐานภาษีที่ต่างกันจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้เสียภาษี เนื่องจากฐานภาษีแต่ละฐานจะมีวิधिปฏิบัติและระบบการจัดเก็บภาษีต่างกัน กรณีดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อระยะเวลาในการรับรู้รายได้ ตลอดจนจำนวนภาษีที่ต้องเสีย ซึ่งในกรณีนี้ประมวลรัษฎากรบัญญัติให้เงินได้ประเภทดอกเบี้ยอยู่ภายใต้ฐานการประกอบการ ซึ่งจัดเก็บภาษีธุรกิจเฉพาะจากการประกอบธุรกรรมบางประเภท และเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยอยู่ภายใต้ฐานการบริโภค ซึ่งจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ ส่งผลให้ผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยในรูปแบบดอกเบี้ยและส่วนลด (ทางปฏิบัติจะใช้กับส่วนลดด้วย) สามารถหยุดการรับรู้รายได้เพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะกรณีที่ไม่ได้รับชำระ ในขณะที่ผู้มีเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยจะไม่สามารถหยุดการรับรู้รายได้เพื่อเสียภาษีมูลค่าเพิ่มกรณีที่ไม่ได้รับชำระเงินได้ดังกล่าวได้

ความแตกต่างในการรับรู้รายได้ดังกล่าวสามารถแยกพิจารณาเป็นแต่ละฐานภาษีดังนี้

1) กรณีผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี้ย ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เสียภาษีธุรกิจเฉพาะโดยประมวลรัษฎากรมาตรา 91/8 บัญญัติให้ผู้เสียภาษีคำนวณรายรับเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะตามเกณฑ์ทางบัญชีที่รับรองไว้ก็ได้ และเมื่อเลือกใช้เกณฑ์ทางบัญชีวิธีใดแล้วให้ใช้วิธีนั้นตลอดไปเว้นแต่จะได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนแปลงจากอธิบดีกรมสรรพากร ซึ่งกรณีนี้ผู้เสียภาษีเลือกใช้

เกณฑ์คงค้างทางบัญชีในการคำนวณรายรับเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะและลูกหนี้ผิดนัดชำระดอกเบี้ย ตามแถลงการณ์มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 6 เรื่องการรับรู้รายได้ (กำหนดให้รับรู้รายได้ดอกเบี้ยเมื่อปราศจากความไม่แน่นอนอันมีนัยสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดจำนวนรายได้ โดยคำนวณจากเงินต้นที่ค้างชำระและอัตราดอกเบี้ยที่เกี่ยวข้อง) กรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ กิจการจะหยุดการรับรู้รายได้ตามเกณฑ์คงค้าง เนื่องจากเกิดความไม่แน่นอนในการรับรู้รายได้ตามข้อสมมติขั้นมูลฐานการบัญชีเรื่องหลักความระมัดระวังและจะรับรู้รายได้เมื่อได้รับชำระดอกเบี้ยมาจริง อย่างไรก็ตามมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 6 มิได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะว่ากรณีใดจึงจะถือว่าเกิดความไม่แน่นอนในการรับรู้รายได้ ดังนั้น จึงเป็นทางปฏิบัติของแต่ละกิจการที่จะพิจารณา ซึ่งกรณีที่กิจการถือการไม่ได้รับชำระดอกเบี้ยติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกิน 6 เดือนตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 1/2528 เรื่องการรับรู้รายได้ตามเกณฑ์สิทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้มาปรับใช้ โดยอนุโลมโดยถือว่าเกิดความไม่แน่นอนในการรับรู้รายได้ แต่ไม่ได้รับการยอมรับจากกรมสรรพากร เนื่องจากกรมสรรพากรถือว่าเป็นการปรับเปลี่ยนการรับรู้รายได้จากเกณฑ์คงค้างไปเป็นเกณฑ์เงินสด โดยไม่ได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมสรรพากร และมีผลให้ต้องรับผิดชอบในการเสียเบี้ยปรับและเงินเพิ่ม² ซึ่งมีได้เป็นเช่นนั้น เนื่องจากการหยุดการรับรู้รายได้ดอกเบี้ยเมื่อเกิดความไม่แน่นอนตามแถลงการณ์มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 6 และรับรู้รายได้เมื่อได้รับชำระมาจริงเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การรับรู้รายได้ทางการบัญชีมิได้เป็นการเปลี่ยนวิธีการรับรู้รายได้แต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี เนื่องจากกรมสรรพากรมีคำสั่งกรมสรรพากรที่ ป. 75/2541 เรื่องการใช้เกณฑ์สิทธิในการคำนวณรายรับเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ "ข้อ 1. กำหนดให้กิจการธนาคาร เงินทุน เงินทุนหลักทรัพย์ เครดิตฟองซิเอร์ หลักทรัพย์ และกิจการประกันชีวิต ซึ่งใช้เกณฑ์สิทธิในการคำนวณรายรับเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะสำหรับรายรับที่เป็นดอกเบี้ยตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 1/2528 แก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 77/2541 ให้ถือว่าผู้เสียภาษีธุรกิจเฉพาะได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติทางบัญชีตามมาตรา 91/8 แล้ว" ซึ่งคำสั่งกรมสรรพากรดังกล่าวหมายถึงกรณีที่สถาบันการเงินดังกล่าวหากได้ใช้เกณฑ์สิทธิในการคำนวณรายรับดอกเบี้ยเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะแล้ว สถาบันการเงินสามารถหยุดการรับรู้รายได้ดอกเบี้ยตาม

² พิภพ วีระพงษ์, "การรับรู้รายได้ดอกเบี้ยค้างรับตามเกณฑ์คงค้างเพื่อคำนวณภาษีธุรกิจเฉพาะ", สรรพากรสาสน์ (มิถุนายน, 2540) : 109-113

เกณฑ์สิทธิสำหรับดอกเบี้ยซึ่งสถาบันการเงินไม่ได้รับชำระติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกิน 3 เดือน โดยถือว่าเป็นกรณีที่ได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมสรรพากรตามมาตรา 91/8 แล้ว

นอกจากนี้ มีข้อที่ควรพิจารณาจากคำสั่งกรมสรรพากรดังกล่าว ดังนี้

ข้อพิจารณาประการแรก คือ เกณฑ์สิทธิมิใช่เกณฑ์คงค้างทางบัญชี แม้จะคล้ายคลึงกันแต่ก็มีข้อแตกต่างบางประการเนื่องมาจากการกำหนดภาวะภาษี ดังนั้น การนำเกณฑ์สิทธิมาใช้ในการคำนวณรายรับเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะจึงไม่อาจกระทำได้ และการที่อธิบดีกรมสรรพากรมีคำสั่งกรมสรรพากรที่ ป.75/2541 เพื่อให้เจ้าหน้าที่สรรพากรถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการตรวจและแนะนำสำหรับการเสียภาษีธุรกิจเฉพาะของกิจการธนาคาร เงินทุน เงินทุนหลักทรัพย์ เครดิตฟองซิเอร์ หลักทรัพย์ และกิจการประกันชีวิต คำสั่งกรมสรรพากรดังกล่าวไม่มีผลบังคับเป็นกฎหมาย เนื่องจากไม่มีกฎหมายให้อำนาจอธิบดีในการออกคำสั่งดังกล่าวได้ ดังนั้น อธิบดีกรมสรรพากรจึงไม่มีอำนาจอนุญาตให้ผู้เสียภาษีใช้เกณฑ์การคำนวณรายรับอื่นใดซึ่งมิใช่เกณฑ์วิธีปฏิบัติทางการบัญชีและถือไม่ได้ว่าผู้เสียภาษีได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติทางบัญชีตามมาตรา 91/8 แล้ว

กรณีที่ผู้เสียภาษีซึ่งเป็นกิจการประเภทสถาบันการเงินใช้เกณฑ์สิทธิในการคำนวณรายรับเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะตามคำสั่งกรมสรรพากรดังกล่าวและหยุดการรับรู้รายได้ในกรณีที่มิได้รับชำระดอกเบี้ยติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกินกว่า 3 เดือน โดยถือว่าเป็นการได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนการรับรู้รายได้จากเกณฑ์สิทธิเป็นเกณฑ์เงินสดจากอธิบดีกรมสรรพากรแล้วกรณีที่ไปปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในคำสั่งกรมสรรพากรดังกล่าว เนื่องจากเกณฑ์สิทธิมิใช่เกณฑ์ทางบัญชี ดังนั้น การที่อธิบดีกรมสรรพากรอนุมัติให้ใช้เกณฑ์เงินสดแทนเกณฑ์สิทธิจึงถือไม่ได้ว่าเป็นการได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนแปลงเกณฑ์ทางบัญชีจากอธิบดีกรมสรรพากร เนื่องจากไม่มีเกณฑ์ทางบัญชีเดิมที่จะเปลี่ยนมาเป็นเกณฑ์ทางบัญชีใหม่ และไม่มีบทบัญญัติกฎหมายใดให้อำนาจอธิบดีกรมสรรพากรในการให้อำนาจผู้เสียภาษีในการเปลี่ยนแปลงวิธีการคำนวณรายรับเป็นการล่วงหน้า และมาตรา 91/8 ก็มีได้บัญญัติในลักษณะเช่นนั้น แต่เป็นการให้อธิบดีมีอำนาจอนุมัติเมื่อมีผู้ขอเปลี่ยนแปลงเป็นรายการต่อไป ดังนั้น กรณีที่สถาบันการเงินรับรู้รายได้เพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะตามเกณฑ์สิทธิ และหยุดการรับรู้รายได้ตามคำสั่งกรมสรรพากรดังกล่าวจึงไม่สามารถที่จะกระทำได้

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติเนื่องจากกรมสรรพากรยึดถือว่าเกณฑ์สิทธิคือเกณฑ์คงค้างทางบัญชี ดังนั้น กรณีที่ผู้เสียภาษีใช้เกณฑ์สิทธิในการคำนวณรายรับเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะจึงเป็นการใช้หลักเกณฑ์ทางบัญชีตามความเข้าใจของกรมสรรพากร และในกรณีที่สถาบันการเงินผู้เสียภาษีไม่ได้รับชำระดอกเบี้ยติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกินกว่า 3 เดือนหยุดการรับรู้รายได้ และทำการรับรู้รายได้เมื่อได้รับชำระดอกเบี้ยมาจริง จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงเกณฑ์ทางบัญชีโดยการใช้เกณฑ์เงินสดแทนเกณฑ์สิทธิ โดยได้รับการอนุมัติจากอธิบดีกรมสรรพากรเป็นการล่วงหน้า ดังนั้น ผู้เสียภาษีซึ่งปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงไม่มีภาระต้องเสียเบี้ยปรับและเงินเพิ่ม ดังนั้น ในทางปฏิบัติคำสั่งกรมสรรพากรที่ ป. 75/2541 จึงมีผลบังคับใช้ และส่งผลให้สถาบันการเงินสามารถเปลี่ยนแปลงการรับรู้รายได้ตามเกณฑ์สิทธิมาเป็นเกณฑ์เงินสด กรณีที่ไม่ได้รับชำระดอกเบี้ยติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกินกว่า 3 เดือนได้

ข้อพิจารณาประการที่ 2 คือ ตามความในข้อ 2 ของคำสั่งกรมสรรพากรดังกล่าวระบุ "ให้นำความในข้อ 1 มาใช้บังคับกับผู้มีหน้าที่เสียภาษีธุรกิจเฉพาะที่ได้ใช้เกณฑ์สิทธิในการคำนวณรายรับเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ สำหรับรายรับส่วนที่เป็นดอกเบี้ยตามข้อ 4.1 ของคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 1/2528 เรื่องการใช้เกณฑ์สิทธิในการคำนวณรายได้และรายจ่ายของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ลงวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2528 ด้วย" ซึ่งความในข้อ 2 ดังกล่าวสามารถจะตีความได้เป็น 2 นัยได้เช่นเดียวกับที่กล่าวมาข้างต้นว่าจะหมายถึงเฉพาะเป็นกรณีที่ผู้เสียภาษีได้ใช้เกณฑ์ทางบัญชีตามมาตรา 91/8 แล้วหรือหมายความรวมไปถึงเป็นการอนุมัติให้เปลี่ยนแปลงเกณฑ์ทางบัญชีด้วย กรณีตีความตามนัยที่ 2 ที่ให้หมายความรวมไปถึงการอนุมัติให้เปลี่ยนแปลงเกณฑ์ทางบัญชีจะก่อให้เกิดปัญหาว่าเป็นการอนุมัติให้เปลี่ยนแปลงเกณฑ์ทางบัญชีได้ในกรณีใด เนื่องจากคำสั่งดังกล่าวกำหนดให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีธุรกิจเฉพาะอื่นซึ่งมิใช่สถาบันการเงินให้นำความในข้อ 1 มาใช้บังคับ ซึ่งตีความได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีแรกให้นำความในข้อ 1 ซึ่งนำข้อ 4.1 ของ ท.ป. 1/2528 มาใช้บังคับ จึงหมายถึงให้นำเกณฑ์การรับรู้รายได้เพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะของสถาบันการเงินในข้อ 1 มาใช้บังคับ ก็กิจการจะสามารถหยุดการรับรู้รายได้ดอกเบี้ยที่ไม่ได้รับชำระติดต่อกันเกิน 3 เดือนและให้นำรายรับมารวมคำนวณเฉพาะเมื่อได้รับชำระมาจริงตามเกณฑ์เงินสด หรือกรณีที่ 2 จะหมายความถึงให้นำความในข้อ 1 ซึ่งนำข้อ 4.1 ของ ท.ป. 1/2528 มาใช้บังคับ ซึ่งตามข้อ 4.1 กรณีกิจการซึ่งมิใช่สถาบันการเงินจะหยุดการรับรู้รายได้ตามเกณฑ์สิทธิเมื่อไม่ได้รับชำระดอกเบี้ยติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกิน 6 เดือน ดังนั้น กิจการจะสามารถหยุดการรับรู้รายได้ดอกเบี้ยเมื่อไม่ได้รับชำระติดต่อกันเกิน 6 เดือนและให้นำรายรับมา

รวมคำนวณเฉพาะเมื่อได้รับชำระมาจริงตามเกณฑ์เงินสด ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าน่าจะเป็นการตีความตามกรณีที่ 2 เพื่อให้สอดคล้องกับการรับรู้รายได้ดอกเบี้ยเพื่อเสียภาษีเงินได้ของกิจการอื่น ซึ่งมีใช้สถาบันการเงินซึ่งจะหยุดการรับรู้รายได้เมื่อไม่ได้รับชำระเป็นระยะเวลาเกินกว่า 6 เดือน แต่แม้จะตีความได้เป็น 2 นัยดังกล่าวคำสั่งกรมสรรพากรดังกล่าวก็ไม่อาจมีผลใช้บังคับ เนื่องจากไม่ถือเป็นกฎหมายและเกณฑ์สิทธิมิใช่เกณฑ์ทางบัญชีเช่นเดียวกับเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น จึงไม่อาจถือได้ว่าอธิบดีกรมสรรพากรอนุมัติเป็นการล่วงหน้าให้ผู้เสียภาษีเปลี่ยนวิธีการคำนวณรายรับ เนื่องจากไม่มีเกณฑ์ทางบัญชีเดิมที่จะเปลี่ยนเป็นเกณฑ์ทางบัญชีใหม่ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติการสรรพากรถือมาโดยตลอดว่าคำสั่งดังกล่าวมีผลบังคับใช้ ดังนั้น การที่ผู้เสียภาษีซึ่งมีใช้สถาบันการเงินปฏิบัติตามคำสั่งกรมสรรพากรดังกล่าวจึงไม่มีความเสี่ยงต่อการที่จะเสียเบี้ยปรับและเงินเพิ่ม และถือว่าเป็นการได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมสรรพากรให้เปลี่ยนแปลงเกณฑ์การรับรู้รายได้จากเกณฑ์สิทธิมาเป็นเกณฑ์เงินสด กรณีกิจการอื่นซึ่งมีใช้สถาบันการเงินไม่ได้รับชำระดอกเบี้ยติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกินกว่า 6 เดือน

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่มีการออกคำสั่งกรมสรรพากรที่ ป.75/2541 การที่ผู้เสียภาษีใช้เกณฑ์คงค้างทางบัญชีและหยุดการรับรู้รายได้ดอกเบี้ยเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะเนื่องจากเกิดความไม่แน่นอนที่จะได้รับชำระดอกเบี้ยกรณีสถาบันการเงินเป็นระยะเวลาเกิน 3 เดือน และกรณีกิจการอื่นซึ่งมีใช้สถาบันการเงินเป็นระยะเวลาเกิน 6 เดือน โดยถือว่าคำสั่งกรมสรรพากรดังกล่าวเป็นแนวทางปฏิบัติ ซึ่งกรณีที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวถือได้ว่าเกิดความไม่แน่นอนในการรับรู้รายได้ ผู้มีหน้าที่เสียภาษีธุรกิจเฉพาะก็สามารถที่จะหยุดการรับรู้รายได้ตามเกณฑ์คงค้างทางบัญชีได้ตามหลักความระมัดระวังทางการบัญชีและจะรับรู้รายได้ต่อเมื่อได้รับชำระมาจริงแต่มีใช้เป็นการเปลี่ยนวิธีการคำนวณรายรับจากเกณฑ์คงค้างไปเป็นเกณฑ์เงินสด และถือว่าเป็นการปฏิบัติตามมาตรา 91/8 โดยเป็นการใช้วิธีปฏิบัติทางการบัญชีในการคำนวณรายรับเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ โดยได้รับการยอมรับจากกรมสรรพากร เนื่องจากกรมสรรพากรเข้าใจตลอดมาว่าเกณฑ์คงค้างคือเกณฑ์สิทธิ แต่ไม่รวมถึงเงินได้ประเภทดอกเบี้ยอื่น ๆ ทั้งนี้ ดอกเบี้ยตามหลักการบัญชีจะรวมถึงส่วนลด เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ย และผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้ เนื่องจากตามหลักการบัญชีดอกเบี้ยเป็นค่าตอบแทนจากการให้ผู้อื่นใช้ทรัพย์สินของกิจการ และตามมาตรา 91/8 กำหนดให้ใช้เกณฑ์ทางบัญชีในการคำนวณรายรับเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะซึ่งมีได้จำกัดว่าให้ใช้เฉพาะดอกเบี้ย ดังนั้น กรณีที่กิจการไม่ได้รับชำระดอกเบี้ยอื่น ๆ ก็สามารถหยุดการรับรู้รายได้ได้เช่นเดียวกันตามหลัก

เกณฑ์ข้างต้นโดยถือว่าเป็นวิธีปฏิบัติทางการบัญชีเช่นเดียวกัน แต่อาจไม่ได้รับการยอมรับจากกรมสรรพากรเนื่องจากคำสั่งกรมสรรพากรดังกล่าวระบุให้ใช้เฉพาะดอกเบี้ยและทางปฏิบัติจะใช้กับส่วนลด แต่ไม่รวมถึงเงินได้ประเภทดอกเบี้ยประเภทอื่น ๆ ดังนั้น ผู้เสียภาษีธุรกิจเฉพาะซึ่งมีเงินได้ที่เป็นดอกเบี้ยตามหลักการบัญชีอื่น ๆ เช่น เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ย และผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือสิทธิเรียกร้องในหนี้จะไม่สามารถหยุดการรับรู้รายได้กรณีที่ไม่ได้รับชำระได้ ซึ่งไม่เป็นธรรมกับผู้เสียภาษีธุรกิจเฉพาะซึ่งมีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยอื่น ๆ ซึ่งมีใช้ดอกเบี้ยตามรูปแบบทางกฎหมาย ที่ไม่สามารถหยุดการรับรู้รายได้เพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะได้แม้จะไม่ได้รับชำระติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกินกว่า 3 เดือน หรือเกินกว่า 6 เดือนแล้วแต่ประเภทของกิจการ

2) กรณีผู้เสียภาษีที่มีลักษณะเดียวกับดอกเบี้ยซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ส่งผลให้การรับรู้รายได้ระหว่างผู้เสียภาษีประเภทดอกเบี้ยและผู้เสียภาษีลักษณะเดียวกันกับดอกเบี้ยแตกต่างกัน เนื่องจากตามที่กล่าวมาข้างต้นผู้เสียภาษีรับดอกเบี้ยจะสามารถหยุดการรับรู้รายได้เพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะได้ หากไม่ได้รับชำระติดต่อกันเกินกว่า 3 เดือนกรณีสถานการณ์การเงิน และ 6 เดือนกรณีกิจการอื่น ๆ ในขณะที่ผู้เสียภาษีที่มีลักษณะเดียวกับดอกเบี้ยจะสามารถหยุดการรับรู้รายได้หรือไม่ สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้ คือ กรณีเป็นผู้ประกอบการให้เช่าซื้อหรือซื้อขายผ่อนชำระ กฎหมายกำหนดให้รับรู้รายได้เพื่อเสียภาษีมูลค่าเพิ่มตามเกณฑ์สิทธิ¹ อย่างไม่ก็ตาม ผู้ประกอบการจะสามารถหยุดการรับรู้รายได้ค่าเช่าซื้อ หรือเงินผ่อนชำระได้ตามหลักเกณฑ์ของประกาศอธิบดีกรมสรรพากรฉบับที่ 85 กล่าวคือ กรณีเป็นผู้ประกอบการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มอย่างเต็มรูปแบบและมีการคำนวณภาษีซื้อภาษีขายมาตรา 82/3 โดยทำการจำหน่ายสินค้าให้แก่ผู้บริโภคซึ่งไม่อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มและมีการออกไปกำกับภาษีอย่างเต็มรูปแบบตลอดจนเป็นหนี้ที่ไม่ขาดอายุความและมีหลักฐานในการฟ้องร้องดำเนินคดี ผู้ประกอบการจะสามารถตัดจำหน่ายหนี้สูญ หรืออีกนัยหนึ่งไม่ต้องนำส่งภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้เช่าซื้อหรือซื้อ

¹ กรณีเงินผ่อนชำระ แม้กรมสรรพากรจะไม่จัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะจากดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ แต่กรณีที่ไม่มีการแยกดอกเบี้ยดังกล่าวออกมาอย่างชัดเจน กรมสรรพากรจะทำการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากเงินผ่อนชำระทั้งจำนวนรวมดอกเบี้ย

¹ ประมวลรัษฎากรมาตรา 78 (2)

ขายผ่อนชำระกรณีที่ไม่ได้รับชำระค่างวดได้ โดยไม่มีการกำหนดระยะเวลาว่าจะต้องไม่ได้รับชำระติดต่อกันนานเท่าใด หรือเป็นกิจการประเภทสถาบันการเงินหรือไม่ (อย่างไรก็ดี กรณีเป็นกิจการประเภทสถาบันการเงินจะสามารถตัดจำหน่ายหนี้สูญได้โดยมีหลักเกณฑ์น้อยกว่า) และกรณีเป็นผู้ประกอบการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซึ่งกฎหมายกำหนดให้รับรู้รายได้เพื่อเสียภาษีมูลค่าเพิ่มตามเกณฑ์เงินสด⁴ ดังนั้น กรณีที่ผู้ประกอบการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซึ่งยังไม่ได้รับชำระค่าลิสซึ่งก็ยังไม่มีการภาษีมูลค่าเพิ่ม ฉะนั้น ไม่มีความจำเป็นต้องหยุดการรับรู้รายได้

จากเหตุผลข้างต้นจะเห็นได้ว่าการที่กฎหมายแบ่งแยกประเภทเงินได้เพื่อเสียภาษีตามรูปแบบสัญญาทางกฎหมาย ส่งผลให้เงินได้ซึ่งมีลักษณะเดียวกันรับรู้รายได้แตกต่างกันไปตามประเภทสัญญาที่กฎหมายแบ่งแยก ซึ่งไม่เป็นธรรมกับผู้ประกอบการที่แม้จะมีเงินได้ส่วนหนึ่งเป็นดอกเบี้ยเช่นเดียวกันแต่จะรับรู้รายได้แตกต่างกันไป กรณีผู้ให้เช่าซื้อหรือผู้ซื้อขายผ่อนชำระเนื่องจากมีใช้รูปแบบสัญญาที่ยืมจึงไม่ถือเป็นดอกเบี้ยที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ แต่จะอยู่ภายใต้การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มตามเกณฑ์สิทธิ โดยมีหลักเกณฑ์การหยุดการรับรู้รายได้ที่แตกต่างจากผู้ให้กู้ยืมซึ่งต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ เนื่องจากผู้ให้กู้ยืมจะหยุดการรับรู้รายได้เพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะได้กรณีที่ที่ไม่ได้รับชำระดอกเบี้ยติดต่อกันเป็นระยะเวลาเกินกว่า 3 เดือนกรณีกิจการประเภทสถาบันการเงิน และ 6 เดือนกรณีกิจการซึ่งประกอบธุรกิจเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ ในขณะที่ผู้ประกอบการให้เช่าซื้อหรือซื้อขายผ่อนชำระจะหยุดการรับรู้รายได้ค่าเช่าซื้อหรือเงินผ่อนชำระเพื่อเสียภาษีมูลค่าเพิ่มได้โดยกฎหมายมิได้กำหนดระยะเวลาในการไม่ได้รับชำระหนี้ แต่กำหนดหลักเกณฑ์ที่ผู้ประกอบการจะต้องปฏิบัติคล้ายคลึงกับกรณีที่อนุญาตให้ผู้ให้กู้ยืมสามารถหยุดการรับรู้รายได้ได้ เช่น ทำการฟ้องร้องดำเนินคดีหรือยื่นคำขอรับชำระหนี้แล้ว อย่างไรก็ตามมีส่วนที่แตกต่างคือผู้ประกอบการให้เช่าซื้อหรือซื้อขายผ่อนชำระจะสามารถหยุดการรับรู้รายได้ได้เฉพาะกรณีที่จำหน่ายสินค้าให้กับผู้ที่ไม่อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามผู้ให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซึ่งแม้จะมีรายได้ส่วนหนึ่งเป็นดอกเบี้ย แต่โดยเหตุที่มีใช้รูปแบบสัญญาที่ยืมจึงไม่ถือเป็นดอกเบี้ยที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะและอยู่ภายใต้การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มตามเกณฑ์เงินสด (เนื่องจากมีรูปแบบสัญญาแตกต่างจากสัญญาเช่าซื้อและสัญญาซื้อขายผ่อนชำระจึงไม่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มตามเกณฑ์สิทธิ) ดังนั้น จะไม่มีปัญหาเรื่องการรับรู้รายได้กรณีที่ที่ไม่ได้รับชำระ ซึ่งจะเห็นได้ว่าไม่เป็นธรรมกับผู้เสียภาษีที่มีเงินได้ซึ่งมีลักษณะเดียวกันแต่ต้องรับรู้รายได้เพื่อเสียภาษี

⁴ ประมวลรัษฎากรมาตรา 78/1

แตกต่างกัน โดยเหตุที่ผู้เสียหายก่อนจะมีการเกษียณมากกว่าผู้เสียหายช้ากว่า ตามหลักค่าของเงินตามเวลาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และผู้ที่สามารถหยุดการรับรู้รายได้ หรือผู้ที่รับรู้รายได้ตามเกณฑ์เงินสลดจะไม่ต้องเสียหายกรณีที่ไม่มีการรับ ในขณะที่ยุติที่ไม่สามารถหยุดการรับรู้รายได้หรือหยุดการรับรู้รายได้โดยมีหลักเกณฑ์มากกว่าและไม่สามารถปฏิบัติตามหลักเกณฑ์จะต้องรับรู้รายได้เพื่อเสียหายแม้จะไม่มีรายรับดังกล่าวจริง

4.1.4.2 กรณีเกณฑ์เงินสลด

นอกจากประมวลรัษฎากรจะกำหนดให้มีความแตกต่างในการรับรู้รายได้ระหว่างเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกัน การรับรู้รายได้ระหว่างเงินได้ประเภทเดียวกันภายใต้ประมวลรัษฎากรก็อาจแตกต่างกัน โดยเหตุที่มีการกำหนดให้เงินได้ประเภทดอกเบี๋ยมีหลายรูปแบบ ดังนั้น แต่ละรูปแบบอาจได้รับการปฏิบัติทางภาษีที่แตกต่างกัน เช่น ผู้เสียหายที่ใช้เกณฑ์เงินสลดในการรับรู้รายได้โดยมีรายรับดอกเบี๋ยกับส่วนลด อันเป็นเงินได้ประเภทเดียวกันจะรับรู้รายได้เพื่อเสียหายในระยะเวลาที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ ผู้เสียหายที่มีรายรับที่เป็นส่วนลดจะต้องรับรู้รายได้เพื่อเสียหายก่อนผู้ที่มีรายรับดอกเบี๋ย เช่น กรณีที่ผู้จ่ายเงินได้ส่วนลดและดอกเบี๋ยเป็นนิติบุคคลและผู้มีเงินได้เป็นบุคคลธรรมดา กฎหมายกำหนดให้ผู้จ่ายเงินได้ต้องหักภาษีไว้ ณ ที่จ่าย อย่างไรก็ตาม การรับรู้รายได้ส่วนลดและดอกเบี๋ยเพื่อเสียหายหัก ณ ที่จ่ายจะรับรู้รายได้ในเวลาที่แตกต่างกัน เนื่องจากผู้มีเงินได้ประเภทส่วนลดจะต้องเสียหายหัก ณ ที่จ่ายจากส่วนลดที่ได้รับเมื่อซื้อลดตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ตามประมวลรัษฎากรมาตรา 50 (2) (ค) ในขณะที่ผู้มีเงินได้ดอกเบี๋ยจะเสียหายหัก ณ ที่จ่ายจากดอกเบี๋ยที่ได้รับเมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามประมวลรัษฎากรมาตรา 50 (2) (ข) ดังนั้น การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้มีเงินได้ประเภทส่วนลดเสียหายก่อนผู้มีเงินได้ดอกเบี๋ย จึงขัดกับหลักความสามารถในการเสียหาย (ability to pay) ที่ผู้มีเงินได้ซึ่งมี

* ประมวลรัษฎากรมาตรา 50 (2) (ค) ให้ถือว่านิติบุคคลผู้ออกตัวเงินหรือผู้โอนตัวเงินเป็นผู้จ่ายเงินได้พึงประเมินประเภทส่วนลด โดยที่ยังมิได้มีการจ่ายส่วนลดดังกล่าวจริงเนื่องจากยังไม่ถึงกำหนดไถ่ถอนตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้

** หลักความสามารถในการเสียหาย การจัดเก็บภาษีตามหลักความสามารถจะใช้ความสามารถของบุคคลในการเสียหายโดยอาจจะวัดจากทรัพย์สิน รายได้ หรือการใช้จ่ายของแต่ละ

ความสามารถเท่ากันเสียภาษีในระยะเวลาที่ต่างกัน เนื่องจากเงินที่ได้รับในเวลาที่แตกต่างกันจะมีค่าไม่เท่ากัน ดังนั้น ภาษีอากรที่เสียในเวลาที่แตกต่างกันก็จะมีค่าไม่เท่ากัน แม้จะเสียภาษีอากรในจำนวนที่เท่ากัน อย่างไรก็ตาม กรณีที่ผู้เสียภาษีใช้เกณฑ์สิทธิในการรับรู้รายได้ การรับรู้รายได้เพื่อเสียภาษีระหว่างดอกเบี้ยและส่วนลดจะไม่แตกต่างกัน เช่น กรณีนิติบุคคลซึ่งต้องใช้เกณฑ์สิทธิในการรับรู้รายได้จะรับรู้รายได้ดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นตามระยะเวลาในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีเช่นเดียวกับส่วนลด

ตัวอย่างเช่น นาย ก ซื้อหุ้นจากบริษัท เอ ซึ่งมีราคาหน้าตัว 100 บาท ในวันที่ 1 มกราคม 2542 กำหนดไถ่ถอนในราคา 112 บาท ในวันที่ 31 ธันวาคม 2542 นาย ก จะต้องเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายในเงินได้จำนวน 12 (112-100) บาท ในวันที่ 1 มกราคม 2542 ในอัตราร้อยละ 15 เป็นเงินจำนวน 1.8 บาท ในขณะที่นาย ข ซื้อหุ้นจากบริษัท เอ เช่นเดียวกัน ซึ่งมีราคาหน้าตัว 100 บาท ในวันที่ 1 มกราคม 2542 กำหนดไถ่ถอนในราคา 100 บาท ในวันที่ 31 ธันวาคม 2542 พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 12 ต่อปีเป็นเงินจำนวน 12 บาท ในวันที่ 31 ธันวาคม 2542 นาย ข จะต้องเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายในเงินได้จำนวน 12 บาท ในอัตราร้อยละ 15 เป็นเงินจำนวน 1.8 บาท

จากตัวอย่างนาย ก และนาย ข มีเงินได้จำนวนเท่ากัน ในระยะเวลาที่เท่ากัน และเสียภาษีในจำนวนที่เท่ากัน แต่ระยะเวลาในการเสียภาษีต่างกัน ซึ่งไม่เป็นธรรมกับนาย ก ที่มีเงินได้ประเภทเดียวกับ นาย ข แต่เสียภาษีในระยะเวลาที่ต่างกัน เนื่องจากนาย ก จะต้องเสียภาษี ณ

บุคคลเป็นเกณฑ์กำหนดภาษีที่จะต้องเสีย อย่างไรก็ตาม รายได้เป็นเครื่องวัดความสามารถที่ดีที่สุด เพราะ เป็นฐานภาษีที่จะไม่ถูกทำให้ฐานภาษีหดหายไปในตัวเอง ดังนั้น จากมาตรวัดผู้ที่มีความสามารถมากก็ควรเสียภาษีมากและผู้ที่มีความสามารถน้อยก็ควรเสียภาษีน้อย ซึ่งหลักความสามารถในการเสียภาษีนี้นี้จะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเสียสละเท่ากัน (Equal Sacrifice Theory) เพราะการเสียภาษีอากรก็คือการเสียสละความพึงพอใจหรืออรรถประโยชน์ของเงินที่มีอยู่ให้กับรัฐ ซึ่งการจัดเก็บภาษีตามหลักความสามารถโดยอาศัยทฤษฎีการเสียสละนี้จะทำให้เกิดความเป็นธรรมสองด้านด้วยกัน คือ ความเป็นธรรมในแนวนอน (horizontal equity) และความเป็นธรรมในแนวตั้ง (vertical equity)

วันที่ 1 มกราคม 2542 ในขณะที่นาย ข จะเสียภาษีในวันที่ 31 ธันวาคม 2542 เนื่องจากเงินมีค่าของเงินตามเวลาการที่นาย ข เสียภาษีช้ากว่านาย ก ถึง 1 ปี ส่งผลให้นาย ข สามารถนำเงินจำนวน 1.8 บาท ซึ่งเสียภาษีช้ากว่า นาย ก ไปใช้หาประโยชน์ได้ สมมติว่านาย ข ผากไว้กับธนาคารในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 10 ต่อปี เงินจำนวนดังกล่าวจะมีค่าเท่ากับ 1.98 บาท ดังนั้น เมื่อนาย ข เสียภาษีจำนวน 1.8 บาท แล้วนาย ข จะมีประโยชน์ส่วนเพิ่มจำนวน .18 บาท ในขณะที่นาย ก ไม่มี

การที่ประมวลรัษฎากรจัดเก็บภาษีส่วนลดและดอกเบี้ยในเวลาที่แตกต่างกัน นอกจากจะไม่เป็นธรรมกับผู้มีเงินได้ส่วนลดที่ต้องเสียภาษีก่อนผู้มีเงินได้ดอกเบี้ย อันขัดกับหลักการภาษีอากรที่ดีที่ว่าเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันควรจะเสียภาษีในชั้นเดียวกัน ยังขัดกับหลักความเป็นธรรมในแนวตั้ง เนื่องจากเป็นกรณีที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้เสียภาษีหลีกเลี่ยงภาษีได้ต่างกัน โดยผู้มีเงินได้ดอกเบี้ยสามารถหลีกเลี่ยงภาษีได้มากกว่าผู้มีเงินได้ส่วนลด กล่าวคือ ผู้มีเงินได้ดอกเบี้ยไม่ถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายในขณะที่ซื้อตราสารแสดงสิทธิในหนี้หรือตัวเงินมา ดังนั้น กรณีที่เป็นตราสารผู้ถือหรือตัวผู้ถือ ผู้มีเงินได้ดอกเบี้ยสามารถจะโอนตราสารหรือตัวดังกล่าวไปให้กับบุคคลอื่นโดยกรมสรรพากรไม่สามารถจะจัดเก็บภาษีหรือตรวจสอบถึงผู้มีเงินได้ ในขณะที่ผู้มีเงินได้ส่วนลดจะถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายในขณะที่ซื้อตราสารแสดงสิทธิในหนี้หรือตัวเงิน ดังนั้น จึงไม่สามารถที่จะทำการหลีกเลี่ยงภาษีโดยการโอนตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ไปเนื่องจากได้ทำการเสียภาษีไว้แล้ว

ตัวอย่างเช่น กรณีตามตัวอย่างข้างต้น นาย ก (ผู้มีเงินได้ส่วนลด) เสียภาษีไว้ ณ ที่จ่ายแล้ว แม้นาย ก จะทำการโอนตัวเงินดังกล่าวต่อไปให้นาย ค ก็ไม่สามารถทำให้ภาระภาษีที่นาย ก ต้องรับนั้นหมดไป ในขณะที่นาย ข (ผู้มีเงินได้ดอกเบี้ย) ซึ่งซื้อตัวเงินที่ออกโดยมีดอกเบี้ยจะมีภาระภาษีหัก ณ ที่จ่ายเมื่อครบกำหนดไถ่ถอนตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ ดังนั้น ในกรณีที่ เป็นตัวผู้ถือหรือตราสารผู้ถือ และนาย ข โอนตัวผู้ถือหรือตราสารผู้ถือดังกล่าวไปก่อนครบกำหนดไถ่ถอนในราคา 110 บาทให้แก่ นาย ค นาย ข จะมีเงินได้ผลได้จากทุนจำนวน 10 (110-100) บาท ส่งผลให้นาย ข สามารถหลีกเลี่ยงภาษีได้ กล่าวคือ แม้ตามประมวลรัษฎากรมาตรา 50 (2) (ก) กำหนดให้ผู้จ่ายเงินได้ประเภทผลได้จากทุนต้องหักภาษี ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 ไว้ ณ ที่จ่ายแต่ตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 126 แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงฉบับที่ 196 ข้อ 2 (30) ยกเว้นการการจัดเก็บภาษีเงินได้ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนตัวเงินหรือตราสารแสดง

สิทธิในหนี้ใด ๆ ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออก* ดังนั้น นาย ข จะไม่มีภาระภาษีใด ๆ ดังนั้น จึงเป็นการที่กฎหมายเปิดโอกาสให้นาย ข หลีกเลี่ยงการเสียภาษีได้มากกว่านาย ก

4.1.5 ปัญหาการหลีกเลี่ยงภาษี**

การเสียภาษีที่แตกต่างกันของเงินได้ที่มีลักษณะของดอกเบี้ยทางเศรษฐศาสตร์ เช่นเดียวกันส่งผลให้เกิดการหลีกเลี่ยงภาษี (tax avoidance) ใน 2 ลักษณะ คือ

เนื่องจากในกรณีนี้ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ได้เกิดจากการจำหน่ายครั้งแรกในราคาต่ำกว่าราคาไถ่ถอน จึงไม่จำเป็นต้องมีการหักภาษีจากเงินได้ของบุคคลธรรมดาซึ่งเป็นผู้ทรงคนแรกไว้แล้ว ณ ที่จ่ายและประทับตราว่ามีการหักภาษีเงินได้ไว้ ณ ที่จ่ายแล้วไว้บนตราสารนั้น ผู้มีเงินได้จึงจะได้รับการยกเว้นภาษีตามแนวปฏิบัติของกรมสรรพากร

** การพยายามหาทางไม่เสียภาษีหรือเสียภาษีให้น้อยที่สุดนี้ อาจปรากฏออกมาได้สองรูปแบบ คือ

1. การหลบหนีภาษี (Tax Evasion) หมายถึง กรณีการไม่เสียภาษีอากรหรือเสียภาษีอากรน้อยกว่าที่ควรจะเสีย เนื่องจากการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายโดยมีเจตนา และยังอาจหมายถึงกรณีของการไม่เสียภาษีหรือเสียภาษีน้อยกว่าที่ควรจะเป็นตามที่กฎหมายกำหนดไม่ว่าจะเป็นผลมาจากการกระทำที่มีเจตนา หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็ตาม
2. การหลีกเลี่ยงภาษีอากร (Tax Avoidance) หมายถึง การที่ผู้เสียภาษีอาศัยช่องโหว่ หรือความคลุมเครือของกฎหมาย เพื่อที่จะทำให้เสียภาษีได้น้อยลงโดยมิได้กระทำความผิดกฎหมาย แต่ถือได้ว่าขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย การหลีกเลี่ยงภาษีอากรนี้นอกจากจะกระทำได้โดยอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายแล้ว ผู้เสียภาษียังอาจกระทำได้โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางเศรษฐกิจของตนเพื่อเสียภาษีให้น้อยลง

ก) การหลีกเลี่ยงภาษีโดยการเปลี่ยนรูปแบบการประกอบธุรกิจ กล่าวคือ ผู้เสียภาษีจะเลี่ยงไปประกอบธุรกิจที่ก่อให้เกิดเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกันแต่เสียภาษีน้อยกว่าหรือได้รับการยกเว้นภาษีมากกว่าโดยอาศัยช่องว่างของกฎหมาย เช่น กรณีของการกู้ยืม เช่าซื้อ ซื้อขายผ่อนชำระ หรือลิสซิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยผู้เสียภาษีจะเลือกที่จะประกอบธุรกรรมซึ่งก่อให้เกิดภาระภาษีน้อยที่สุด

ข) การหลีกเลี่ยงภาษีโดยการแปลงเงินได้ การเสียภาษีที่แตกต่างกันของเงินได้ที่มีลักษณะของดอกเบี่ยทางเศรษฐศาสตร์เช่นเดียวกันส่งผลให้มีการแปลงเงินได้ประเภทหนึ่งให้กลายเป็นเงินได้อีกประเภทหนึ่งเพื่อรับประโยชน์จากการยกเว้นภาษีโดยอาศัยรูปแบบสัญญาทางกฎหมาย ดังจะเห็นได้จากกรณีการแปลงดอกเบี่ยให้เป็นผลได้จากทุน เช่น ผลได้จากทุนจากหลักทรัพย์ประเภทหนึ่งซึ่งถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (4) (ข) ตามกฎหมายภายใน แต่ในขณะเดียวกันก็ถือเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี่ยตามมาตรา 40 (4) (ก)

ตัวอย่างเช่น บริษัท ก ออกตั๋วแลกเงินราคาหน้าตั๋ว 112 บาท ดอกเบี่ยอัตราร้อยละ 12 ต่อปี เท่ากับร้อยละ 1 ต่อเดือน ขายให้แก่ นาย ข ผู้ซื้อในราคา 100 บาท → (1)

นาย ข ถือตั๋วไว้ 1 เดือนและทำการโอนตั๋วแลกเงินให้แก่ นาย ค ในราคา 101 บาท นาย ข จะมีเงินได้จำนวน $(101 - 100 = 1)$ 1 บาท → (2)

นาย ค ซึ่งถือตั๋วไว้จนครบกำหนดไถ่ถอนและได้รับเงินได้ผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายหรือส่วนลดจำนวน 11 $(112 - 101)$ บาท → (3)

กรณี (1) บริษัท ก มีหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่ายจากเงินได้จำนวน 12 $(112 - 100)$ บาท ในอัตราร้อยละ 15⁵

กรณี (2) นาย ข ถือตั๋วไว้ 1 เดือนและทำการโอนตั๋วแลกเงินให้แก่ นาย ค ในราคา 101 บาท นาย ข จะมีเงินได้จำนวน $(101 - 100 = 1)$ 1 บาท ซึ่งถือเป็นผลได้จากทุน

⁵ ประมวลรัษฎากรมาตรา 50 (2) (ค)

อย่างไรก็ดี นาย ข จะไม่มีภาระภาษีใด ๆ เพิ่มเติม⁶ แต่กรณีดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับนาย ข เนื่องจากเมื่อนาย ข จะได้รับการยกเว้นภาษีผลได้จากทุน แต่นาย ข มีเงินได้ที่แท้จริง 1 บาท ในขณะที่ต้องรับภาระภาษีหัก ณ ที่จ่ายจากเงินได้ทั้ง 12 บาทเมื่อซื้อลดตัวมา ซึ่งเป็นการจัดเก็บภาษีที่ไม่เป็นไปตามความสามารถของผู้เสียภาษี

กรณี (3) นาย ค ซึ่งถือตัวไว้จนครบกำหนดไถ่ถอนและได้รับเงินได้ผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายหรือส่วนลดจำนวน 11 (112-101) บาท จะไม่มีภาระภาษีจากเงินได้ดังกล่าวทั้งจำนวน⁷

การจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายจากผู้ทรงตัวเงินที่ออกโดยมีราคาต่ำกว่าราคาไถ่ถอน ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาคนแรก เป็นผลมาจากความพยายามป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีจากการแปลงเงินได้ประเภทหนึ่งให้เป็นเงินได้อีกประเภทหนึ่งเพื่อรับสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่ดีกว่า เนื่องจากกรณีที่ไม่มีการจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายดังกล่าว กรณีที่เป็นตัวผู้ถือและผู้ทรงจำหน่ายตัวนั้นไปก่อนครบกำหนดไถ่ถอนโดยแปลงส่วนลดให้อยู่ในรูปผลได้จากทุนอาจจะส่งผลให้บุคคลนั้นหลุดจากระบบภาษี อย่างไรก็ตาม แม้จะป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีได้แต่กลับส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้เสียภาษีซึ่งมีเงินได้ประเภทเดียวกันเสียภาษีแตกต่างกัน โดยผู้เสียภาษีซึ่งเป็นผู้ทรงซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาคนแรกอาจจะต้องเสียภาษีมากกว่าเงินได้ที่ตนได้รับ ในขณะที่ผู้เสียภาษีซึ่งเป็นผู้ทรงคนถัดมาเป็นนิติบุคคลจะยังคงมีภาระภาษีจากเงินได้ที่ตนได้รับซึ่งเท่ากับมีการจัดเก็บภาษีซ้ำซ้อนจากเงินได้จำนวนเดียวกัน

อย่างไรก็ดีความพยายามดังกล่าวไม่สามารถป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีได้อย่างแท้จริง กรณีที่เป็นตราสารหรือตัวเงินที่ออกโดยไม่มีส่วนลด

⁶ พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 126 ข้อ 2 (30) บัญญัติยกเว้นภาษีเงินได้ผลได้จากทุนและส่วนลดจากตัวซึ่งออกโดยมีส่วนลด ซึ่งได้มีภาระหักภาษี ณ ที่จ่ายจากบุคคลธรรมดาซึ่งเป็นผู้ทรงคนแรกและได้ประทับตราว่าหักภาษี ณ ที่จ่ายไว้แล้ว

⁷ เรื่องเดียวกัน

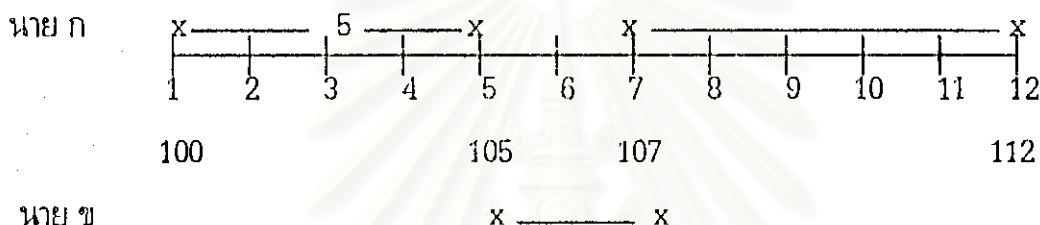
ตัวอย่างเช่น บริษัท ก ออกตั๋วแลกเงินราคาหน้าตั๋ว 100 บาท ขายให้แก่ นาย ข ผู้ซื้อในราคา 100 บาท กำหนดไถ่ถอน 1 ปี ดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 12 ต่อปี เท่ากับร้อยละ 1 ต่อเดือน กำหนดจ่ายดอกเบี้ยทุก ๆ 6 เดือน กรณีที่ นาย ข ซื้อตั๋วดังกล่าวมาและถือครองไว้ 2 เดือน และจำหน่ายให้กับ นาย ค ในราคา 102 บาท (dirty price) นาย ข จะมีเงินได้จำนวน 2 (102-100) บาท ซึ่งจะเป็นทั้งผลได้จากทุนและเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย ซึ่งกรณีที่เป็นตัวผู้ถือ นาย ข จะสามารถหลีกเลี่ยงจากการจัดเก็บภาษีได้ทั้งจำนวน เนื่องจากกรณีเป็นผลได้จากทุน นาย ข จะได้รับยกเว้นการจัดเก็บภาษีตามพระราชบัญญัติฉบับที่ 126 ข้อ 2 (30) และกรณีเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย นาย ค ไม่มีหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่าย^๖ ซึ่งส่งผลให้ นาย ข หลุดจากระบบภาษี และปัญหาการหลีกเลี่ยงภาษีดังกล่าวยังคงส่งผลให้ นาย ค ซึ่งเป็นผู้รับโอนตั๋วในราคาซึ่งรวมดอกเบี้ยคงค้างมีการภาษีในต้นทุน เนื่องจากเมื่อครบกำหนดจ่ายผลตอบแทน นาย ค จะถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายจากดอกเบี้ยที่ได้รับทั้งจำนวนโดยไม่คำนึงถึงต้นทุนในการได้มาซึ่งตราสาร ซึ่งเป็นการจัดเก็บภาษีที่ไม่เป็นไปตามความสามารถของผู้เสียภาษี เนื่องจาก นาย ค เสียภาษีมากกว่าเงินได้ที่ตนได้รับ

ดังนั้น การป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีดังกล่าว นอกจากจะไม่สามารถจัดปัญหาการหลีกเลี่ยงภาษีได้ ยังส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีตามมา ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้นในกรณีที่เป็นการจัดเก็บภาษีตามระบบรวมเงินได้ เนื่องจากในประเทศสหรัฐอเมริกาตราสารหนี้ที่ถูกขายโดยรวมดอกเบี้ยคงค้างในราคาขาย (trade flat) ดอกเบี้ยนับแต่วันที่ผู้ขายซื้อตราสารมาจนถึงวันที่ขายจะถือเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ยของผู้ขายในปีที่ขายมิใช่เป็นผลได้จากทุน และหากผู้ขายขายตราสารในราคาที่สูงกว่ามูลค่าดอกเบี้ยคงค้างส่วนเกินนั้นจึงจะถือเป็นผลได้จากทุน หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการจัดเก็บภาษีโดยยึดสาระของเงินได้ ดังนั้น จึงสามารถแยกดอกเบี้ยออกจากผลได้จากทุน และดอกเบี้ยคงค้างจะถือเป็นต้นทุนในการได้มาซึ่งตราสารของผู้ซื้อมิใช่เป็นเงินได้ของผู้ซื้อตราสาร ส่งผลให้ผู้ซื้อไม่ถูกจัดเก็บภาษีจากต้นทุนและผู้ขายจะต้องเสียภาษีจากเงินได้ที่ได้รับโดยไม่สามารถแปลงดอกเบี้ยให้อยู่ในรูปผลได้จากทุนได้ เกณฑ์การจัดเก็บภาษีดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี และลดปัญหาการหลีกเลี่ยงภาษี

^๖ ประมวลรัษฎากรมาตรา 50 (2) (ง)

นอกจากนี้ ยังมีกรณีของการแปลงเงินได้ประเภทดอกเบี้ยให้เป็นผลได้จากทุนในกรณีของสัญญาขายและซื้อคืนหลักทรัพย์ (REPOS) เนื่องจากส่วนต่างที่ได้จากการซื้อและขายคืนหลักทรัพย์ประมวลรัษฎากรจะถือเป็นผลได้จากทุน และถูกจัดเก็บภาษีผลได้จากทุนและภาษีธุรกิจเฉพาะ

ตัวอย่างเช่น นาย ก ผู้ทรงหุ้นกู้ราคาหุ้นละ 100 บาท 1 หุ้น ดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 12 ต่อปี กำหนดจ่ายผลตอบแทนทุก ๆ 6 เดือน นาย ก ถือครองไว้ 5 เดือน และทำการขายหุ้นกู้ดังกล่าวให้บริษัท ข ในราคา 105 บาท โดยตกลงซื้อคืนในเดือนที่ 7 ในราคา 107 บาท

หากทำการวิเคราะห์ตัวอย่างข้างต้น นาย ก ขายหุ้นกู้ให้บริษัท ข ในราคา 105 บาท จะมีผลได้จากทุนจำนวน 5 บาท (105 - 100) เป็นการแปลงเงินได้ประเภทดอกเบี้ยให้เป็นผลได้จากทุนเพื่อรับสิทธิประโยชน์ทางภาษี (ในกรณีนี้ผลได้จากทุนจะได้รับการยกเว้นการจัดเก็บภาษี เนื่องจากหากนาย ก ถือครองหุ้นกู้ไว้ 6 เดือน จะครบกำหนดการจ่ายดอกเบี้ย และนาย ก จะต้องเสียภาษีหัก ณ ที่จ่าย จากดอกเบี้ยที่ได้รับ แต่การที่นาย ก ขายหุ้นกู้ดังกล่าวไปโดยซื้อคืนในอีก 2 เดือน นาย ก จะไม่มีภาระภาษีผลได้จากทุน โดยได้รับเงินได้จากการถือครองหุ้นซึ่งรวมอยู่ในราคาขายหุ้นกู้ และต่อมาเมื่อทำการซื้อคืนจะเท่ากับ นาย ก ยังคงเป็นผู้ถือครองหุ้นกู้ดังกล่าวเช่นเดิม) ในอีกด้านหนึ่ง บริษัท ข จะมีผลได้จากทุนหรืออียิปหนึ่งส่วนต่างที่ได้จากการซื้อและขายคืนหลักทรัพย์จำนวน 2 บาท (107 - 105) โดยไม่ถือว่าเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ย แม้จะมีลักษณะของค่าตอบแทนจากการใช้เงิน เนื่องจากรูปแบบสัญญาเป็นสัญญาซื้อขายหลักทรัพย์

อนึ่ง พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 350 กำหนดให้เงินได้จากสัญญาซื้อคืนหลักทรัพย์ที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์เป็นกำไรจากการซื้อขายหลักทรัพย์ซึ่งต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ หรืออียิปหนึ่งกำหนดให้เงินได้ตามสัญญาซื้อคืนหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ อย่างไรก็ตามผู้เสียภาษีจะได้รับการยกเว้นการ

จัดเก็บภาษีธุรกิจเฉพาะในกรณีนี้ ตามพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 240 ในทางกลับกันกรณีที่เป็นการทำสัญญาซื้อคืนหลักทรัพย์นอกตลาดหลักทรัพย์ ผู้เสียภาษีจะไม่มีภาระภาษีธุรกิจเฉพาะ โดยเหตุที่ภาษีธุรกิจเฉพาะจัดเก็บเฉพาะการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์เท่านั้น¹⁰ ดังนั้น ผู้มีเงินได้ตามสัญญาซื้อคืนหลักทรัพย์จะได้รับการยกเว้นการจัดเก็บภาษีเงินได้ผลได้จากทุนตามมาตรา 126 ข้อ 2 (30) และได้รับการยกเว้นการจัดเก็บภาษีธุรกิจเฉพาะไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายหลักทรัพย์ในหรือนอกตลาดหลักทรัพย์ นอกจากนี้ เงินได้ตามสัญญาซื้อคืนดังกล่าวอันเป็นกำไรจากการซื้อขายหลักทรัพย์จะไม่ถือเป็นกำไรจากการซื้อขายตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ซึ่งต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะอีก (กำไรจากการซื้อขายตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ไม่ได้รับการยกเว้นการจัดเก็บภาษีธุรกิจเฉพาะ)

อย่างไรก็ตาม กรณีที่ไม่มีการส่งมอบหลักทรัพย์กันอย่างแท้จริงหรือไม่มีการโอนทางทะเบียนในทางปฏิบัติจะถือเป็นธุรกรรมการกู้ยืมเงิน (Securitized Money Loans) ส่วนต่างที่ได้จากการซื้อและขายคืนหลักทรัพย์จะถือเป็นเงินได้ที่มีลักษณะเดียวกับกับดอกเบี้ย หรืออีกนัยหนึ่งภายใต้ประมวลรัษฎากรไทยจะแบ่งแยกระหว่างธุรกรรมการซื้อคืนหลักทรัพย์กับธุรกรรมการกู้ยืมเงินโดยพิจารณาจากการส่งมอบหลักทรัพย์ เนื่องจากข้อสันนิษฐานตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 และมาตรา 61 แห่งประมวลรัษฎากรบัญญัติว่าบุคคลใดมีชื่อในหนังสือสำคัญใด ๆ แสดงว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สิน หรือเป็นผู้รับเงินได้โดยหนังสือสำคัญ เช่นว่านั้น เจ้าพนักงานประเมินมีอำนาจประเมินเรียกเก็บภาษีทั้งหมดจากผู้มีชื่อในหนังสือสำคัญนั้นก็ได้ ดังนั้น บุคคลใดมีชื่อในทะเบียนจะถูกสันนิษฐานว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น กรณีสัญญาซื้อและขายคืนหลักทรัพย์ที่มีการส่งมอบหลักทรัพย์กันอย่างแท้จริงหรือมีการโอนทางทะเบียนกรมสรรพากรจะวินิจฉัยว่าเป็นการซื้อขายไม่ใช่การกู้ เงินได้จากสัญญาขายและซื้อคืนหลักทรัพย์ในกรณีดังกล่าวจะถือเป็นเงินได้ผลได้จากทุน ซึ่งโดยแท้จริงแล้วไม่น่าจะมีความแตกต่างระหว่างการส่งมอบหลักทรัพย์กันอย่างแท้จริงหรือไม่

ตามระบบกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาได้พิจารณาถึงการส่งมอบหลักทรัพย์ แต่จะพิจารณาว่าผู้รับโอนหรือผู้ซื้อที่มีสิทธิที่จะโอนขายหลักทรัพย์ดังกล่าวไปได้หรือไม่ หรืออีกนัยหนึ่งผู้ซื้อหรือผู้รับโอนจะต้องขายคืนหลักทรัพย์เดิมแก่ผู้ขายหรือผู้รับโอนหรือไม่ ดังนั้น น่าจะ

¹⁰ ประมวลรัษฎากรมาตรา 91/5 (7)

พิจารณาว่าผู้รับโอนหรือผู้ซื้อที่มีสิทธิที่จะจำหน่ายหลักทรัพย์ดังกล่าวไปหรือไม่ โดยไม่พิจารณาว่ามี การส่งมอบหลักทรัพย์กันอย่างแท้จริงหรือไม่ กล่าวคือ แม้จะไม่มี การส่งมอบหลักทรัพย์หรือโอน ทางทะเบียน ตามกฎหมายผู้ซื้อหรือผู้รับโอนก็มีสิทธิที่จะโอนขายหลักทรัพย์ดังกล่าวต่อไปได้ และ กรณีที่มีการส่งมอบหลักทรัพย์กันอย่างแท้จริงก็ไม่ทำให้เป็นสัญญาซื้อขายหลักทรัพย์นั้นไปโดย เด็ดขาด ในกรณีที่คู่สัญญาไม่ได้มีเจตนาจะซื้อขายหลักทรัพย์นั้นอย่างแท้จริง โดยการทำสัญญาซื้อ ขายหลักทรัพย์นั้นอย่างแนบเนียนไว้เป็นการล่วงหน้าขณะที่มีการทำสัญญาขาย เนื่องจากตามหลัก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์สัญญาซื้อขายเกิดกรรมสิทธิ์โอนโดยไม่มีหลักเกณฑ์ในการส่ง มอบหรือการโอนทางทะเบียนในกรณีที่ทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นสังหาริมทรัพย์ ดังนั้น ไม่น่าจะมีความ แตกต่างในภาวะภาวะระหว่างการส่งมอบหลักทรัพย์ที่ซื้อขายกันอย่างแท้จริงหรือไม่ แต่ควรจะ พิจารณาว่าผู้รับโอนหรือผู้ซื้อที่มีสิทธิที่จะขายหลักทรัพย์ที่ซื้อไปหรือไม่ หรืออีกนัยหนึ่งมีสิทธิที่จะ ขายคืนหลักทรัพย์อื่นหรือไม่ ในการพิจารณภาวะภาวะหรือการแบ่งแยกระหว่างการกู้ยืมโดยมี หลักทรัพย์เป็นประกันกับการซื้อและขายคืนหลักทรัพย์ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการแปลงเงินได้ ดอกเบี้ยให้เป็นผลได้จากทุนโดยอาศัยรูปแบบสัญญาเพื่อรับสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่ดีกว่า

4.2 ผลกระทบที่เกิดจากความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติในการจัดเก็บภาษีเงินได้ ประเภทดอกเบี้ย

4.2.1 ขาดความแน่นอนในการจัดเก็บภาษี

โดยทั่วไปเงินได้จำนวนเดียวจะอยู่ภายใต้ขอบเขตนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษี ประเภทใดประเภทหนึ่ง อย่างไรก็ตาม กรณีที่ขอบเขตนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีตั้งแต่ 2 ประเภท ขึ้นไปต่างเป็นนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้จำนวนเดียวกันนั้น จะส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอน ในการจัดเก็บภาษีและยังส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในการบรรเทาความซ้ำซ้อนทางภาษีที่เกิดขึ้น เนื่องจากผู้เสียภาษีอาจได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นภาระภาษีจากบทบัญญัติมากกว่าหนึ่งข้อบท หรืออาจไม่ได้รับการยกเว้นภาระภาษี ซึ่งตามหลักการภาษีอากรที่ดี การจัดเก็บภาษีต้องมีความแน่นอน เพื่อให้ผู้เสียภาษีและผู้ที่มีหน้าที่ช่วยรัฐในการจัดเก็บภาษีทราบถึงภาระหน้าที่ของตน ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องในอันที่จะขจัดความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นดังกล่าว อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความระมัดระวัง ป้องกันปัญหาดังกล่าวมิให้เกิด แต่ในบางกรณีการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ เหมาะสมยิ่งขึ้น ก็อาจจะแก้ปัญหาในด้านหนึ่งได้แต่ส่งผลให้เกิดปัญหาในด้านอื่นตามมา เช่นใน

กรณี การแก้ไขบทบัญญัติในการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยตามมาตรา 40 (4) (ก) ให้รวมถึงเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย เพื่อให้สามารถจัดเก็บภาษีได้ครอบคลุมเงินได้ที่มิสาระของดอกเบี้ยทั้งหมด แต่ส่งผลให้เกิดปัญหาในด้านอื่น เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวไม่สามารถให้คำจำกัดความเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย และส่งผลให้เกิดปัญหาในการตีความเพื่อจัดเก็บภาษี ทั้งยังขัดกับหลักภาษีอากรที่ดีและหลักการบริหารภาษีที่ว่าภาษีที่จัดเก็บต้องมีความแน่นอนและเป็นวัตถุประสงค์ไม่ขึ้นกับเจ้าหน้าที่ผู้จัดเก็บ สถานการณ์ดังกล่าวอาจเกิดขึ้นในกรณีดังต่อไปนี้

กรณีดอกเบี้ยแฝง สามารถแยกพิจารณาได้ ดังนี้

(1) ดอกเบี้ยแฝงในสัญญาซื้อขาย ซึ่ง ถือเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ยและเป็นค่าเช่าตามมาตรา 40 (5) ในขณะเดียวกัน อย่างไรก็ตามกรณีผู้มีเงินได้เป็นนิติบุคคลต่างประเทศหรือบุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยและมีได้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย จะต้องเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 เท่ากัน¹⁰

ในทางกลับกัน กรณีผู้มีเงินได้เป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย แม้จะเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 เท่ากันไม่ว่าจะเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ยหรือเป็นเงินได้ประเภทค่าเช่าแต่อาจได้รับการปฏิบัติจากข้อบทภาษีซ้อนต่างกัน เนื่องจากความไม่แน่นอนว่าเงินได้ดังกล่าวเป็นเงินได้ตามข้อบทดอกเบี้ย หรือค่าสิทธิ หรือกำไร

¹⁰ ประมวลรัษฎากรมาตรา 50 (2) และมาตรา 70

* กรณีที่ถือว่าค่าเช่าอุปกรณ์เป็นค่าสิทธิ น่าจะมีการพิจารณาในกรณีนี้ เนื่องจากค่าสิทธิควรจะมีลักษณะของการถ่ายทอดเทคโนโลยี แต่กรณีการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิขสิทธิ์ไม่มีการถ่ายทอดเทคโนโลยี ดังนั้น การที่ถือว่าค่าลิขสิทธิ์เป็นค่าสิทธิจึงไม่สมควร เช่น อนุสัญญาเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อนระหว่างประเทศไทยกับประเทศปากีสถาน ประเทศไทยกับประเทศแคนาดา เป็นต้น - พิกพ วีระพงษ์, "ค่าสิทธิกับภาษีซ้อน", เอกสารภาษีอากร (เมษายน 2532) : 47-56 และ (พฤษภาคม 2532) : 54-60

จากธุรกิจ (กรณีที่เป็นค่าสิทธิหรือกำไรจากธุรกิจขึ้นกับประเทศถิ่นที่อยู่ของผู้มีเงินได้ ดังนั้นจึงไม่ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนในการจัดเก็บภาษีในกรณีนี้) ดังนั้น จึงไม่เป็นการแน่นอนว่าจะใช้บทบัญญัติใดในการบรรเทาความซ้ำซ้อนทางภาษี ซึ่งขัดกับหลักภาษีอากรที่ดี เนื่องจากไม่มีความแน่นอนในการจัดเก็บภาษี แม้ว่าอัตราภาษีในการหักภาษี ณ ที่จ่ายจะเท่ากันไม่ว่าจะจัดเก็บภาษีตามบทบัญญัติใด แต่ข้อบทตามอนุสัญญาภาษีซ้อนจะมีผลให้การเสียภาษีหรือการลดหย่อนภาษีแตกต่างกัน เนื่องจากหากเป็นเงินได้ตามข้อบทดอกเบียกรณีที่ได้รับประโยชน์เป็นสถาบันการเงินหรือรัฐบาลต่างประเทศจะได้รับการลดหย่อนอัตราภาษีหัก ณ ที่จ่ายที่จัดเก็บจากร้อยละ 15 เหลือร้อยละ 10 แต่กรณีที่เป็นเงินได้ตามข้อบทค่าสิทธิกรณีที่ได้รับประโยชน์เป็นสถาบันการเงินหรือรัฐบาลต่างประเทศจะไม่ได้รับการลดหย่อนอัตราภาษีหัก ณ ที่จ่ายที่จัดเก็บ (เนื่องจากอนุสัญญาภาษีซ้อนให้ประเทศแหล่งเงินได้มีสิทธิจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายได้ไม่เกินร้อยละ 15 ซึ่งประเทศไทยจัดเก็บไม่เกินอัตราดังกล่าวอยู่แล้ว) หรือกรณีที่เป็นเงินได้ตามข้อบทกำไรจากธุรกิจไม่ว่าผู้รับประโยชน์จะเป็นสถาบันการเงินหรือรัฐบาลประเทศคู่สัญญาหรือไม่ก็ตามหากไม่มีสถานประกอบการถาวรในประเทศไทยแล้วจะไม่มีภาระภาษีจากเงินได้ในประเทศไทยทั้งจำนวน

(2) กรณีดอกเบียแฝงในสัญญาเช่าซื้อซึ่งถือเป็นทั้งเงินได้ตามมาตรา 40 (8) และเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบียตามมาตรา 40 (4) (ก) กรณีผู้มีเงินได้มีได้ประกอบกิจการในประเทศไทย หรือมิได้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย อัตราภาษีหัก ณ ที่จ่ายระหว่างเงินได้ทั้งสองประเภทจะแตกต่างกัน โดยเงินได้ประเภทดอกเบียจะถูกจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 ในขณะที่ดอกเบียแฝงในค่าเช่าซื้อ ถ้าถูกจัดเก็บภาษีเป็นค่าเช่าซื้อทั้งจำนวนจะไม่เสียภาษีหัก ณ ที่จ่าย และกรณีเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย ดอกเบียแฝงในค่าเช่าซื้ออาจถูกถือเป็นเงินได้ตามข้อบทภาษีซ้อนแตกต่างกัน ในกรณีที่ถือว่าเป็นค่าเช่าซื้อจะถูกปฏิบัติเป็นกำไรจากธุรกิจและได้รับยกเว้นการจัดเก็บภาษีในประเทศไทยกรณีที่ได้รับประโยชน์ไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย ในทางตรงกันข้ามกรณีที่เป็นเงินได้ประเภทดอกเบียแม้ผู้รับประโยชน์จะไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยจะต้องเสียภาษีหัก ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 โดยไม่ได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นอัตราภาษีตามข้อบทดอกเบีย เว้นแต่ผู้รับประโยชน์จะเป็นสถาบันการเงินหรือรัฐบาลต่างประเทศ

อย่างไรก็ดี เนื่องจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4781/2540 ระหว่างบริษัท โรจน์กลีนิจเพอร์ติไลเซอร์ จำกัด โจทก์ และกรมสรรพากร จำเลย วินิจฉัยวางหลักเกณฑ์กรณีผล

ประโยชน์ตอบแทนที่ผู้ขายในต่างประเทศได้รับจากการผ่อนปรนการชำระราคาสินค้าตามสัญญาซื้อขายโดยมีการคำนวณดอกเบี้ยออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนถือเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดตามประมวลรัษฎากรมาตรา 40 (4) (ก) ดังนั้น ดอกเบี้ยแฝงในค่าเช่าซื้อกรณีให้ผู้ให้เช่าซื้อเป็นนิติบุคคลต่างประเทศมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทยและมีการแยกการคำนวณดอกเบี้ยออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนในสัญญาเช่าซื้อน่าจะถือเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ยตามมาตรา 40 (4) (ก) เนื่องจากเป็นผลประโยชน์ตอบแทนที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับจากการให้ผู้เช่าซื้อชำระราคาสินค้าเป็นงวด ๆ เช่นเดียวกับหลักเกณฑ์ตามนัยแห่งคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว

(3) ดอกเบี้ยแฝงในสัญญาซื้อขายผ่อนชำระ ถือเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย และได้รับการจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีภายใต้ขอบเขตดอกเบี้ย กรณีดังกล่าว ผู้เขียนใคร่ขอตั้งข้อสังเกตว่า เหตุใดกรมสรรพากรตีความว่าดอกเบี้ยแฝงในการซื้อขายผ่อนชำระเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ย โดยปราศจากความไม่แน่นอนในการจัดเก็บภาษีระหว่างเงินผ่อนชำระตามมาตรา 40 (8) และเงินได้ประเภทดอกเบี้ยตามมาตรา 40 (4) (ก) เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในการจัดเก็บภาษีดอกเบี้ยแฝงในค่าลิขสิทธิ์ และดอกเบี้ยแฝงในค่าเช่าซื้อ กรณีดังกล่าวเป็นการเลือกปฏิบัติหรือไม่ ขณะที่ผู้มีเงินได้ค่าเช่าซื้อและค่าลิขสิทธิ์ต้องประสบกับปัญหาความไม่แน่นอนในการจัดเก็บภาษีแต่สถานการณ์ดังกล่าวไม่เกิดกับผู้มีเงินได้จากการซื้อขายผ่อนชำระ

อัตราภาษีหัก ณ ที่จ่ายและการได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อนอัตราภาษีที่แตกต่างกันนอกจากจะส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในการจัดเก็บภาษีแล้วยังก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้เสียภาษีที่มีเงินได้ที่มีลักษณะของดอกเบี้ยเช่นเดียวกัน เนื่องจากการจัดเก็บภาษีไม่แน่นอนและขึ้นกับเจ้าหน้าที่ผู้จัดเก็บ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อผู้จ่ายเงินได้ โดยเหตุที่ไม่แน่นอนว่าผู้จ่ายเงินได้มีหน้าที่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่ายหรือไม่ ซึ่งกรณีที่ผู้จ่ายเงินได้มีหน้าที่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่ายแต่ไม่ได้ทำการหักภาษี ณ ที่จ่ายแล้ว ผู้จ่ายจะต้องรับภาระในภาษีหัก ณ ที่จ่ายนั้นแทน ตลอดจนต้องเสียเบี้ยปรับและเงินเพิ่ม แต่ในกรณีที่ผู้จ่ายทำการหักภาษี ณ ที่จ่ายในกรณีที่ไม่มีหน้าที่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย ก็จะก่อความยุ่งยากแก่นิติบุคคลหรือบุคคลธรรมดาในการขอคืนภาษี และส่งผลถึงการประกอบธุรกิจระหว่างกัน อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากการใช้รูปแบบสัญญาทางกฎหมายในการจัดเก็บภาษีและกำหนดนิยามในการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ย ในกรณีที่การกำหนดนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยกำหนด

จากสาระของดอกเบี้ยแล้ว ก็ควรจะนิยามดอกเบี้ยโดยใช้ลักษณะของเงินได้ โดยไม่ใช้รูปแบบสัญญาในการกำหนด และกำหนดประเภทของเงินได้อื่น ๆ ตามลักษณะของเงินได้ เนื่องจากการแก้ไขนิยามของเงินได้ประเภทดอกเบี้ยเพียงประเภทเดียวโดยมิได้แก้ไขนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีประเภทอื่นด้วย อาจก่อให้เกิดความไม่แน่นอนในการจัดเก็บภาษีได้เนื่องจากมิได้แก้ปัญหาคือระบบของการจัดเก็บภาษีอย่างแท้จริง ซึ่งตามระบบกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาจัดเก็บภาษีโดยใช้สาระของเงินได้เป็นเกณฑ์ กรณีดอกเบี้ยแฝงในธุรกรรมประเภทใดก็ตามจะไม่มีมีการพิจารณารูปแบบของธุรกรรม แต่จะพิจารณาที่สาระของเงินได้ ดังนั้น จะไม่ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนในการจัดเก็บภาษีเช่นที่เกิดในระบบการจัดเก็บภาษีอากรของประเทศไทย

4.3 ผลกระทบจากนิยามเงินได้ตามอนุสัญญาภาษีซ้อน

จากนิยามข้อบทดอกเบี้ยตามแนวทางอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ นั้น จะส่งผลให้เกิดปัญหา ดังนี้

4.3.1 นิยามข้อบทดอกเบี้ยแตกต่างจากนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ย

กรณีนิยามเพื่อการยกเว้นการจัดเก็บภาษีแตกต่างจากนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีตามกฎหมายภายในส่งผลให้ผู้เสียภาษีได้รับการลดหย่อนหรือขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีตามข้อบทที่แตกต่างกันของอนุสัญญาภาษีซ้อน ดังนี้

นิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยตามกฎหมายภายใน ซึ่งผู้เขียนทำการแบ่งแยกตามรูปแบบเป็น 4 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 ดอกเบี้ย

ประเภทที่ 2 ผลต่างระหว่างราคาไม้ถอนกับราคาจำหน่ายตัวเงินหรือตราสาร
แสดงสิทธิในหนี้

ประเภทที่ 3 เงินได้ที่มิลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย

ประเภทที่ 4 ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือจาก
สิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ตาม

จากบทบัญญัติเพื่อการยกเว้นการจัดเก็บภาษีซ้ำซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ สามารถแบ่งแยกบทนิยามดังกล่าวออกเป็น 3 ประเภทเพื่อการพิจารณา ดังนี้ คือ

ประเภทที่ 1 เงินได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมีหลักประกันจำนองหรือไม่ และไม่จะมีสิทธิร่วมกันในผลกำไรของลูกหนี้หรือไม่ หมายถึง สิ่งที่เพิ่มพูนความมั่งคั่งของเจ้าหนี้จากการเรียกให้ลูกหนี้ชำระคืนเงินทุนและไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ตาม

ประเภทที่ 2 เงินได้จากหลักทรัพย์รัฐบาลและเงินได้จากพันธบัตร หรือหุ้นกู้ รวมทั้งค่าพรีเมียมและรางวัลอันติดพันอยู่กับหลักทรัพย์ พันธบัตร หรือหุ้นกู้นั้น

ประเภทที่ 3 เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับเก็บเงินได้จากการให้กู้ยืมเงินตามกฎหมายภาษีอากรของรัฐผู้ทำสัญญาซึ่งเงินได้นั้นเกิดขึ้น หมายถึง เงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับเงินได้จากการให้กู้ยืมตามประมวลรัษฎากร ซึ่งได้แก่ เงินได้ประเภทดอกเบี้ยตามประมวลรัษฎากรไทย

จากนิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยและนิยามเพื่อการยกเว้นการจัดเก็บภาษีซ้อนจะเห็นได้ว่าการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยทุกกรณีถือเป็นเงินได้ตามข้อบทดอกเบี้ย

อย่างไรก็ตาม กรณีที่บางอนุสัญญาระบุ “ไม่รวมค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้า” ไว้ในข้อบทดอกเบี้ย แต่ประมวลรัษฎากรจัดเก็บภาษีจากค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้าในบางกรณีเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ย ดังนั้น อนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับใดที่ระบุ

ค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้า ถือเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ยในกรณีที่หนี้ที่ต้องชำระเป็นหนี้เงิน (เนื่องจากดอกเบี้ยจะเกิดได้เฉพาะจากหนี้เงิน) และมีได้มีการชำระหนี้เงินนั้นตามกำหนด ดังนั้น กรณีที่หนี้ที่ต้องชำระมิใช่หนี้เงินแต่เป็นหนี้กระทำการ หรือละเว้นกระทำการ หรือโอนทรัพย์สิน และมีได้มีการชำระหนี้นั้นตามกำหนด ค่าปรับที่เจ้าหนี้ได้รับจากการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามกำหนดในกรณีนี้ไม่ถือเป็นดอกเบี้ย เนื่องจากมิใช่ค่าตอบแทนจากการใช้เงิน และไม่ถือเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ย แต่เป็นค่าเสียหายที่เจ้าหนี้ได้รับจากการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้

ให้ค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้าไม่ถือเป็นเงินได้ตามข้อบทดอกเบี่ยที่จะได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อนอัตราภาษี ค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้าซึ่งถูกจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี่ยจะไม่ได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อนอัตราภาษีลงแต่อย่างใดแม้ผู้รับประโยชน์จะเป็นสถาบันการเงินหรือรัฐบาลของประเทศคู่สัญญา

ผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตในกรณีดังกล่าว ดังนี้ แม้ว่าตามคำอธิบายบทบัญญัติอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD เห็นควรให้มีบทบัญญัติเฉพาะสำหรับค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้า ซึ่งถือเป็นค่าเสียหายที่เจ้าหนี้ได้รับจากการที่ลูกหนี้ชำระหนี้ล่าช้า ไม่ว่าจะได้รับโดยข้อสัญญาโดยประเพณี หรือโดยคำพิพากษา เพื่อให้ค่าปรับทั้งหมดไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี่ยหรือไม่อยู่บนพื้นฐานเดียวกัน ดังนั้น ค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้าจึงไม่ควรรวมอยู่ในข้อบทดอกเบี่ย ซึ่งหมายถึง ค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้าไม่ควรจะถูกจัดเก็บภาษีเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี่ยตามกฎหมายภายในด้วย แต่เนื่องจากประมวลรัษฎากรไทยจัดเก็บภาษีค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้าในบางกรณีเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี่ย ดังนั้น ค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้าซึ่งถูกจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี่ยจะได้รับการปฏิบัติทางภาษีที่แตกต่างจากค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้าในกรณีอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น บริษัทต่างประเทศซึ่งมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทย กรณีที่ได้รับค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้าซึ่งมีใ้หนี้เงิน ซึ่งไม่ถือเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี่ย แต่ถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40 (8) ดังนั้น กรณีที่บริษัทต่างประเทศไม่มีสถานประกอบการถาวรในประเทศไทยจะไม่มีภาวะภาษีในประเทศไทย ในทางกลับกันบริษัทต่างประเทศซึ่งมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทย กรณีที่ได้รับค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้าซึ่งเป็นหนี้เงิน จะถือเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี่ยและถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 กรณีดังกล่าวไม่เป็นธรรมกับผู้มีเงินได้ที่เป็นค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้าซึ่งเป็นหนี้เงิน และยังไม่เป็นธรรมมากขึ้นเนื่องจากผู้ที่ได้รับค่าปรับจากการชำระหนี้ล่าช้าซึ่งเป็นหนี้เงินและเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี่ย แต่ไม่ได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อนอัตราภาษีตามข้อบทดอกเบี่ยแม้จะเป็นรัฐบาลต่างประเทศหรือสถาบันการเงินของประเทศคู่สัญญา ในขณะที่ผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี่ยประเภทอื่นซึ่งเป็นรัฐบาลต่างประเทศหรือสถาบันการเงินของประเทศคู่สัญญาจะได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อนอัตราภาษี

การที่นิยามเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี่ยมีขอบเขตการจัดเก็บภาษีมากกว่านิยามข้อบทดอกเบี่ยเพื่อยกเว้นการจัดเก็บภาษี ส่งผลให้ผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี่ยเช่น

เดียวกันได้รับการจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีแตกต่างกัน ดังนั้น การกำหนดให้ค่าปรับสำหรับการชำระหนี้ล่าช้าไม่ได้รับการจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีภายใต้ข้อบทดอกเบี้ยว โดยไม่มีบทบัญญัติอื่นมาบรรเทาความซ้ำซ้อนทางภาษีให้ค่าปรับทั้งหมดอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน จึงไม่สอดคล้องกับหลักการภาษีอากรที่ดีอย่างยิ่ง

4.3.2 ความซ้ำซ้อนทางภาษี

ความซ้ำซ้อนทางภาษีหรือการจัดเก็บภาษีซ้ำซ้อนเกิดจากการที่เงินได้จำนวนหนึ่ง ถูกจัดเก็บภาษีจากฐานภาษีเดียวกันมากกว่าหนึ่งครั้ง ในกรณีของการจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภท ดอกเบี้ย โดยทั่วไปจะไม่เกิดความซ้ำซ้อนทางภาษี อย่างไรก็ตาม กรณีที่ผู้รับประโยชน์และผู้จ่ายเงิน ได้มีถิ่นที่อยู่คนละประเทศ อาจก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนทางภาษี เนื่องจากประเทศที่ผู้จ่ายเงินได้ มีถิ่นที่อยู่จะจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายจากเงินได้จำนวนดังกล่าว และประเทศที่ผู้รับประโยชน์มีถิ่น ที่อยู่จะจัดเก็บภาษีเงินได้จากเงินได้จำนวนเดียวกันนั้นซ้ำอีก เช่น กรณีที่ผู้รับประโยชน์หรือผู้มีเงิน ได้ประเภทดอกเบี้ยเป็นนิติบุคคลหรือบุคคลต่างประเทศซึ่งไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยจะต้องเสีย ภาษีหัก ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 ของเงินได้ที่ได้รับ และผู้รับประโยชน์จะต้องเสียภาษีเงินได้ ในประเทศที่ตนมีถิ่นที่อยู่จากเงินได้จำนวนเดียวกัน ดังนั้น จึงก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนทางภาษีโดย การจัดเก็บภาษีจากเงินได้จำนวนเดียวกันมากกว่าหนึ่งครั้ง

กรณีที่ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไป โดยประเทศที่ผู้รับประโยชน์และผู้จ่ายเงินได้มีถิ่นที่อยู่ มีอนุสัญญาภาษีซ้อนระหว่างกัน ความซ้ำซ้อนทางภาษีอาจได้รับการจัดในบางกรณี แต่ยังคง มีความซ้ำซ้อนทางภาษีอยู่ เช่น กรณีที่ผู้รับประโยชน์มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อน กับประเทศไทย ซึ่งอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ จะบรรเทา การจัดเก็บภาษีซ้ำซ้อนโดยการจำกัดการจัดเก็บภาษีในประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศแหล่งเงินได้ โดยให้จัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายได้ไม่เกินอัตราร้อยละ 15 ซึ่งเท่ากับอัตรามาตรฐานหัก ณ ที่จ่ายที่ ประเทศไทยจัดเก็บ ดังนั้น ผู้รับประโยชน์ซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับ ประเทศไทยจะไม่ได้รับการจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีหรือบรรเทาความซ้ำซ้อนทางภาษี และกรณีที่ ผู้รับประโยชน์เป็นสถาบันการเงินซึ่งจะได้รับการลดหย่อนอัตรามาตรฐานเหลือร้อยละ 10 ก็ยังมีผล ทางภาษีซ้อนอยู่ ดังนี้คือ

4.3.2.1 ดอกเบี้ยคงค้าง (dirty price)

กรณีที่ผู้รับประโยชน์ซื้อตราสารหนี้ซึ่งรวมดอกเบี้ยคงค้าง (dirty price) จะเกิดความซ้ำซ้อนจากการหักภาษี ณ ที่จ่าย แม้ว่าผู้รับประโยชน์จะมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายจากเงินได้ประเภทดอกเบี้ยที่ผู้ซื้อตราสารหรือหลักทรัพย์ได้รับทั้งจำนวน โดยไม่ถือว่าดอกเบี้ยคงค้างดังกล่าวเป็นต้นทุนในการได้มาซึ่งตราสารนั้น (ปัญหาดังกล่าวมีทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ แต่กรณีในประเทศจะเกิดกับบุคคลธรรมดาเท่านั้น) อันเป็นการจัดเก็บภาษีซ้ำซ้อน เนื่องจากการจัดเก็บภาษีที่ต้นทุนในการได้มาซึ่งตราสารนั้น เป็นการจัดเก็บภาษีในเงินได้จำนวนเดียวกันและฐานภาษีเดียวกัน 2 ครั้ง กล่าวคือ ครั้งแรก รัฐจัดเก็บภาษีจากเงินได้จำนวนดังกล่าวที่ผู้ขายตราสารในฐานะเป็นผลได้จากทุนหรือเงินได้ที่มียกเว้นตนเองเดียวกันกับดอกเบี้ย และครั้งที่สอง รัฐจัดเก็บภาษีจากเงินได้จำนวนดังกล่าวที่ผู้ซื้อตราสาร ซึ่งเป็นต้นทุนในการได้มาซึ่งตราสารในฐานะเป็นเงินได้ประเภทดอกเบี้ยที่ได้จากตราสารนั้น

4.3.2.2 พรีเมียมในการได้มาซึ่งหลักทรัพย์ (acquisition premium)

กรณีที่ผู้รับประโยชน์ซื้อตราสารหนี้ในตลาดรองโดยจ่ายส่วนเกินมูลค่าหลักทรัพย์ หรือพรีเมียมในการได้มาซึ่งหลักทรัพย์ (acquisition premium) ซึ่งเกิดจากการที่อัตราดอกเบี้ยตามหน้าตัวสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยในตลาด ผู้ขายย่อมจะบวกอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยในตลาดที่ผู้ขายควรจะได้รับหากถือครองตราสารต่อไปในราคาขาย ซึ่งถือเป็นเงินได้ผลได้จากทุนของผู้ขาย และเป็นต้นทุนหรือพรีเมียมในการได้มาซึ่งหลักทรัพย์ของผู้ซื้อ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายจากเงินได้ประเภทดอกเบี้ยที่ผู้ซื้อตราสารหรือหลักทรัพย์ได้รับทั้งจำนวน โดยไม่ถือว่าพรีเมียมในการได้มาซึ่งหลักทรัพย์ดังกล่าวเป็นต้นทุนในการได้มาซึ่งตราสารนั้น อันเป็นการจัดเก็บภาษีในเงินได้จำนวนเดียวกันและฐานภาษีเดียวกัน 2 ครั้ง และก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนจากการหักภาษี ณ ที่จ่าย แม้ว่าผู้รับประโยชน์จะมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทยเช่นเดียวกับกรณีซื้อตราสารหนี้โดยรวมดอกเบี้ยคงค้าง

อย่างไรก็ดีคำอธิบายบทบัญญัติอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับ OECD ส่วนล้ำมูลค่าหุ้นหรือพรีเมียมในการได้มาซึ่งหลักทรัพย์ซึ่งผู้ซื้อหุ้นจ่ายนอกเหนือจากเงินที่จ่ายคืนให้กับเขาจะถือเป็นดอกเบี่ยลบ ซึ่งต้องนำไปหักออกจากเงินได้ที่ผู้ซื้อจะต้องถูกจัดเก็บภาษี ดังนั้น กรณีดังกล่าวควรจะต้องหักส่วนล้ำมูลค่าหุ้นหรือพรีเมียมซึ่งผู้ลงทุนในตราสารหนี้จ่ายไปเพื่อให้ได้มาซึ่งตราสาร และภาษีสำหรับพรีเมียมดังกล่าวจะต้องจัดเก็บที่ผู้ขายตราสารผู้มีเงินได้มิใช่ผู้ซื้อ

การจัดเก็บภาษีซ้ำซ้อน เนื่องจากจัดเก็บจากต้นทุนของผู้ซื้อตราสารซึ่งเป็นเงินได้ของผู้ขายตราสารในขณะเดียวกันจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้ลงทุนในตราสารและส่งผลให้การจัดเก็บภาษีระหว่างผู้มีเงินได้ประเภทเดียวกันแตกต่างกันไป เนื่องจากผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี่ยจากการลงทุนในตราสารหนี้จะต้องรับภาระภาษีมากกว่าผู้มีเงินได้ประเภทดอกเบี่ยประเภทอื่น และในกรณีที่ผู้รับประโยชน์เป็นสถาบันการเงินซึ่งจะได้รับการลดหย่อนอัตราภาษีเหลือร้อยละ 10 ก็ยังคงเป็นการจัดเก็บภาษีจากต้นทุนอยู่ เนื่องจากอัตราภาษีจะคำนวณจากเงินได้ทั้งหมด โดยรวมต้นทุนในการได้มาซึ่งตราสารนั้น

4.3.2.3 การกักเงิน

กรณีที่ผู้รับประโยชน์ได้กักเงินมาเพื่อดำเนินการและได้รับดอกเบี่ยน้อยกว่าดอกเบี่ยที่เสียไปจากการกักเงินมา ซึ่งเท่ากับผู้รับประโยชน์ไม่มีผลกำไร และการลดหย่อนอัตราภาษีจะไม่สามารถขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีได้ เพราะภาษีหัก ณ ที่จ่ายที่จัดเก็บในประเทศไทยจะคำนวณจากเงินได้ทั้งหมดโดยไม่คำนึงถึงต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายของผู้ให้กู้ เท่ากับผู้รับประโยชน์ถูกจัดเก็บภาษีจากต้นทุน ในขณะที่ภาษีที่จัดเก็บในประเทศที่ผู้รับประโยชน์มีถิ่นที่อยู่จะจัดเก็บจากกำไรสุทธิ ดังนั้น การหักภาษี ณ ที่จ่ายดังกล่าวจะส่งผลให้ผู้ให้กู้ทำการให้กู้ใน

กรณีที่ผู้รับประโยชน์ซึ่งเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย และมีสถานประกอบการถาวรในประเทศไทยแล้วจะเสียภาษีจากกำไรสุทธิ ซึ่งอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ บัญญัติให้ประเทศไทยเป็นผู้จัดเก็บภาษีและประเทศถิ่นที่อยู่มีหน้าที่ในการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษี ดังนั้น กรณีดังกล่าวผู้รับประโยชน์จะไม่มีภาระภาษีจากต้นทุน

ประเทศตนเอง เนื่องจากผู้ให้กู้จะเสียภาษีจากกำไรสุทธิสำหรับการประกอบธุรกิจในประเทศ หรือ ผลักภาระให้ผู้กู้ โดยทำการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยที่เรียกเก็บจากลูกหนี้เพื่อชดเชยภาษีส่วนเกิน ดังนั้น การจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่ายจากเงินได้ประเภทดอกเบี้ยในประเทศไทยจึงเป็นอุปสรรคต่อการค้า ระหว่างประเทศและการเคลื่อนย้ายเงินทุน ซึ่งปัจจุบันในกรณีที่รัฐเป็นผู้จ่ายดอกเบี้ย หรือหน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานที่ได้รับการกำกับโดยรัฐ ผลของภาษีหัก ณ ที่จ่ายที่เก็บโดยประเทศไทยจะตกอยู่กับลูกหนี้พันธบัตรรัฐบาล ซึ่งเท่ากับประเทศไทยจัดเก็บภาษีจากรายรับของตนเอง ดังนั้น อนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ จึงยกเว้นการจัดเก็บ ภาษีหัก ณ ที่จ่าย กรณีที่รัฐ หรือหน่วยงานของรัฐบาลไทยเป็นผู้กู้ยืม ดังนั้น ผู้กู้ในกรณีอื่น ๆ ก็ น่าที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม การยกเว้นภาษีดอกเบี้ยในประเทศถิ่นที่อยู่ของผู้ให้กู้ก็ไม่สามารถ ชดเชยความซ้ำซ้อนทางภาษีกรณีที่มีการจัดเก็บภาษีจากต้นทุนได้ และเป็น การให้สิทธิประโยชน์แก่ การให้กู้นอกประเทศมากกว่าในประเทศ กรณีที่อัตราภาษีที่จัดเก็บในประเทศไทยต่ำกว่าอัตรา ภาษีที่จัดเก็บในประเทศถิ่นที่อยู่ ซึ่งประเทศที่ผู้รับประโยชน์มีถิ่นที่อยู่ไม่ว่าจะยินยอม

นอกจากนี้ การจัดเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่าย ในประเทศไทยโดยการลดอัตราลงและ จัดเก็บเฉพาะเงินได้ของผู้ให้กู้โดยไม่รวมต้นทุนทางการเงินของผู้ให้กู้จะก่อให้เกิดความยุ่งยากใน การจัดเก็บภาษี เนื่องจากต้นทุนทางการเงินของสถาบันการเงิน เช่น ธนาคารจะเกิดจากการรับฝาก เงินจากบุคคลจำนวนมากและโดยทั่วไปจะเป็นความลับทางการค้า ตลอดจนต้องตรวจสอบว่ามีต้น ทุนจำนวนดังกล่าวจริงหรือไม่ ซึ่งขัดกับหลักการภาษีอากรที่ดีตามหลักความสะดวก และส่งผลให้ เกิดค่าใช้จ่ายทั้งผู้จัดเก็บภาษีและผู้เสียภาษีเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้จัดเก็บจะต้องตรวจสอบต้นทุนทาง การเงินที่แท้จริงและผู้เสียภาษีจะต้องจัดเตรียมหลักฐานตลอดจนพิสูจน์ถึงต้นทุนที่แท้จริง ซึ่งจะ แตกต่างจากกรณีตราสารหนี้ซึ่งรวมดอกเบี้ยคงค้าง (dirty price) หรือตราสารหนี้ซึ่งผู้ซื้อต้องจ่าย ส่วนเกินมูลค่าหลักทรัพย์ (premium) ซึ่งสามารถตรวจสอบต้นทุนได้โดยง่าย และไม่เสียค่าใช้จ่ายเกินกว่าความเป็นธรรมที่ผู้เสียภาษีจะได้รับ และเป็นไปตามหลักประสิทธิภาพในการบริหาร และหลักประหยัด

อย่างไรก็ตาม การยกเว้นภาษีหัก ณ ที่จ่ายในประเทศไทยจะทำให้ประเทศไทย ขาดรายได้ที่ควรจะได้รับเนื่องจากมีใช้ทุกกรณีที่ผู้รับประโยชน์จะไม่มีผลกำไร และกรณีที่ประเทศ

ที่ผู้รับประโยชน์มีถิ่นที่อยู่ ยกเว้นการจัดเก็บภาษีให้แก่ผู้มีเงินได้ จะส่งผลให้ผู้รับประโยชน์ไม่มีภาระภาษีใด ๆ เลย เท่ากับเป็นการให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ประกอบการจากต่างประเทศมากกว่าผู้ประกอบการในประเทศ ดังนั้น แม้ว่าการให้กู้ยืมโดยสถาบันการเงินจะผลักภาระต้นทุนทางการเงิน (เช่น ธนาคารจะผลักภาระต้นทุนจากการรับฝากเงินให้แก่ผู้กู้) และภาษีกรณีที่มีการจัดเก็บภาษีจากต้นทุน หรือภาษีส่วนเกินไปให้ผู้กู้โดยการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยที่ให้ผู้กู้ยืมตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และผู้รับภาระภาษีดอกเบี้ยที่แท้จริงจะไม่ใช่สถาบันการเงินผู้ให้กู้แต่จะเป็นผู้กู้ยืมเงิน ซึ่งเท่ากับเป็นการจัดเก็บภาษีจากผู้ที่มีเงินได้ แต่เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบต่าง ๆ แล้ว การยกเว้นการจัดเก็บภาษีจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม และไม่สอดคล้องกับระบบการจัดเก็บภาษีอากรมากกว่า ดังนั้น แม้จะเป็นการจัดเก็บภาษีขั้นซ้อน ในบางกรณีก็อาจเหมาะสมกว่าการยกเว้นการจัดเก็บภาษี

ดังนั้น การจัดเก็บภาษีเงินได้ประเภทดอกเบี้ยจะไม่ก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนทางภาษีในระดับภายในประเทศ แต่จะก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนทางภาษีในระดับระหว่างประเทศ แม้ผู้รับประโยชน์จะมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย

โดยสรุปจากการวิเคราะห์ถึงผลกระทบในการที่ประเทศไทยเลือกใช้รูปแบบสัญญาทางกฎหมายในการแบ่งแยกประเภทเงินได้เพื่อเสียภาษีแตกต่างกันตามหลักความสามารถส่งผลให้เงินได้ที่มีสาระเช่นเดียวกันเสียภาษีแตกต่างกันตามประเภทเงินได้ที่กฎหมายจัดเก็บ และส่งผลให้ผู้เสียภาษีได้รับการจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีแตกต่างกัน ตลอดจนการลดหย่อนหรือบรรเทาภาระภาษีตามอนุสัญญาเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อนที่แตกต่างกันไปซึ่งผู้เขียนจะเสนอถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ทราบในบทต่อไป

สำนักงานอธิบดีบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย